

Султони Ҳамад

**Низоъ,
терроризм
ва рисолати
рӯзноманигорон**

Душанбе - 2007

Султони Ҳамад

**НИЗОЪ, ТЕРРОРИЗМ
ВА РИСОЛАТИ РЎЗНОМАНИГОРОН**

Душанбе - 2007

ББК 76.1+66.4(0)

С-90

Китоб аз тарафи Маркази матбуотии ҷумҳуриявӣ ба таъ
расидааст. (Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе кӯч. Беҳзод
20/1., тел/факс: (99237) 227-41-40, Почтаи электронӣ: info@presscenter.tj

Дар чаҳорчӯбаи Лоиҳаи Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии
Тоҷикистон ва Барномаи рушди СММ бо дастгирии молиявии
Агентии Шветсия оид ба ҳамкорӣ ва рушди байналмилалӣ (SIDA)
нашр гардидааст.

Султони Ҳамад. Низоъ, терроризм ва рисолати рӯзноманигорон.
(Маҷмӯаи мақолаҳо)

© Маркази матбуотии ҷумҳуриявӣ, 2007

© Барномаи рушди СММ дар Тоҷикистон, 2007

© Султони Ҳамад, 2007

Сухан доништа гӯ...

Таҳаввулоти охири ҳаёти сиёсӣ ва низомии ҳамсоҷишварҳои мо авзоро дар минтақа хеле ҳам ташвишовар намуд. Вале бештари нигарониҳои мардуми Тоҷикистон аз он аст, ки дар вақтҳои охир ба иллати даргириҳо дар баъзе аз манотиқи Ҷумҳурии Ўзбекистон дар муносибатҳои байнидавлатии мамлақати мо ва ин кишвари ҳамсоҷ як сардии номатлубе ворид шудааст.

Ҳарчанд ҳукуматдорони мо дар ҷавоб ба даъвоҳои ҷониби Ўзбекистон дар бораи он, ки гӯё размандаҳои муҳолифи давлати Ўзбекистон аз ҳудуди Тоҷикистон вориди хоки Ҷумҳурии Ўзбекистон мешудаанд далелҳои қотееву раднашаванда оварда исбот кардаанд, ки он даъвоҳо ва айбқӯиҳо беасосанд, вале боз ҳам баъзе аз расонаҳои хабарии ин ва кишварҳои дигар чунин дурӯғбофиҳову фитнаандозии худро идома медиҳанд.

Маълум аст, ки ҳадаф аз ин дурӯғпардозии ҳову дасисабозии ворид кардани ҳалал дар равобити ҳасанаи ин ду кишвар аст. Аз ин рӯ вазиҳои ҳар як фарди ҷомеаи Тоҷикистон новобаста ба миллату маъҳабу ақидашон аз он иборат аст, ки ин лаҳзаи ҳассосро ба ҳубӣ дарк карда, сайёу кӯшиш ба ҳарч бидиҳанд, ки душманони Тоҷикистону Ўзбекистон дар расидан бо ин аҳдофи палиди худ ноком бимонанд. Махсусан дар ин ваъбияти сарнавиштсоз рӯзноманигорон ва дигар кормандони васоити аҳбори умум бояд масъулияти хеле ҳам баландро эҳсос намоянд. Суханони онҳо бояд ҳаққонӣ, мунсифона ва танҳо барои ислоҳи кор гуфта шуда бошад. Танқиди онҳо созанда ва ҳоли аз кинояву таҳқир, пичингу дашном бошад. Ба ҳусус ба иззати нафс ва ҳуввияти намояндагони миллати бегона набояд расид. Ин нуқта барои кишваре, ки тоза аз ҷанги шаҳрвандӣ берун шудааст, хеле муҳим аст. Шукри Худо, ки ин талабот то андозае дар матбуоти мо риоя мешавад.

Вале мутаассифона дар ҳафтае, ки гузашт ходимони ду ҳафтаномаи бонуфузи ҷумҳурӣ дар ҷои намоёни нашрияҳои худ матолиберо дарч кардаанд, ки гумон мекунам боиси малоли хотири бародарони ўзбек

шуда метавонад. Ба ҳар ҳол агар чунин матлаб дар саҳифаҳои рӯзномаҳои Ўзбекистон чоп мешуд ва ман онро ҳамчун як шахрванди Тоҷикистон ё худ шахрванди тоҷикзабони Ўзбекистон мехондам, бовар кунед, хеле озурдахотир мешудам. Хонандаи азиз, биёед акнун худатон қазоват кунед.

Дар шумораи рӯзи 29 сентябри соли 2000 – уми «Вечерный Душанбе» дар ҷои намоёни саҳифаи аввал чунин омадааст: **«Сидней. Олимпиада. Бокс. Таджик Раҳимқул Малахбеков победил узбека Алишера Раҳимова и вышел в полуфинал!»** Оё дар ҳамин ҷумла зикр кардани миллати варзишгарон ҳатман зарур буд? Оё ба тарзи дигар онро гуфтан мумкин набуд? Оё чунин сохтани ҷумла шӯҳрати миллии моро дар байни дигар миллатҳо зиёд ва ҳисси миллатдӯстии моро баланд хоҳад бардошт?

Дар шумораи охири ҳафтавори «Крим – Инфо» дар саҳифаи дуум дар гӯшаи «Зарубежные Крим факты» барои хабаре чунин сарлавҳае дода шудааст: **«У узбеков в багаже обнаружили гормоны».** Гап дар сари аз тарафи гумрукчиёни австралиягӣ боздошт шудани тренери командаи яккачини олимпии Ҷумҳурии Ўзбекистон Сергей Воймов меравад. Мақомоти гумрукии Австралия аз бағочи ӯ 15 ампули доруи нерӯзо (допинг) гормонро кашф карданд. Тибқи қонунҳои Австралия ин дору ба рӯйхати доруҳои мамнӯъ дохил шудааст ва афроде, ки ба интиқол ва истеъмоли он машғуланд, ба ҷавобгарии ҷиноӣ кашида мешаванд. Ҳамин тариқ Сергей Воймовро панҷ соли маҳбусӣ ва ё 50 ҳазор доллари амрикоӣ ҷарима интизор аст. Вале чи тавре, ки аз мундариҷаи хабар фаҳмидем, дар қочоқи ғайриқонунии гормон на ўзбекҳо, балки як нафар намояндаи Ҷумҳурии Ўзбекистон, он ҳам бошад Сергей Воймов ширкат варзидааст. Пас чи зарурат буд, ки сарлавҳаи хабар ба он тарзе, ки дар боло тазаккур гардид, гузошта шавад?

Дар вазъияте, ки муносибатҳои байни давлати Тоҷикистону Ўзбекистон беҳбудиро металабанд, дарчи чунин матлабҳо ба ислоҳи қор мусоидат нахоҳад кард. Об бар осиеби душманони ин ду миллат набояд

рехт. Дар ифодаи фикру матлаб чиддиву эҳтиёткор бояд буд. Зеро
бузургон гуфтаанд:

Сухан доништа гӯ то дӯстро душман назардонӣ,

Зи ҳарфи бемурувват ошно беғона мегардад.

«Начот», октябри 2000.

Ҳангома чист?

*Сухани ростро тавқиф кардану
иштибохро ба «Озодӣ» баровардан?*

«Редаксияи азиз, ҳафтаи гузашта дар атрофи як мусоҳибаи Раиси Ҳизби Наҳзати Исломии Тоҷикистон Устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ бо хабарнигори бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» гуфту гузорҳои зиёде шуд. Мехостем аз асли қазия тавассути ҳафтаномаи шумо боҳабар шавем». Бо ҳамин мазмун чанд тан аз хонандагони «Наҷот» ба мо телефонӣ муроҷиат карданд. Редаксия аз сухангӯи Раиси Ҳизби Наҳзати Исломии Тоҷикистон Султони Ҳамад хоҳиш кард, ки хонандагони ҳафтанома аз асли ин мочаро огаҳ бисозад. Инак, дар зер шарҳи Султони Ҳамадро пешкаши хонандагони арҷманд мекунем.

Рӯзи 29 декабри соли гузашта бо хоҳиши хабарнигорони хориҷӣ Раиси Ҳизби Наҳзати Исломии Тоҷикистон, собиқ Раиси Комиссияи Ошти Миллӣ устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ оиди чамъбасти соли сипаришуда мусоҳибае орошт, ки дар он хабарнигори бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» Мирзонабии Холиқзод бо як чанд соволи худ роҷеъ ба мавҷудияти намояндагони Ҳаракати Исломии Ёзбекистон дар ҳудуди Тоҷикистон муроҷиат кард. Азбаски устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ ба тозагӣ аз сафари хориҷа баргашта буданд ва ҳанӯз ҳам амиқан дар чараёни қазия набуданд ва ҳамчунин суолҳо низ аз ҷониби хабарнигор тавре матраҳ шуда буданд, ки гӯё зуҳури Ҷумъабойи Намангонӣ бо афродаш дар яке аз минтақаҳои кишвар як воқеияти исботшуда аст, устод Нурӣ идомаи сӯҳбатро тавре оростанд, ки гӯё дар ҳақиқат, Ҷумъабойи Намангонӣ бо афродаш дар яке аз минтақаҳои Тоҷикистон ҳузур дошта бошанд. Баъди он, ки устод Нурӣ иттилои дақиқ гирифтанд, ки овозаҳои мавҷудияти Ҷумъабойи Намангонӣ бо афродаш дар хоки Тоҷикистон ҳанӯз ҳам ба пуррагӣ исботи худашро наёфтааст,

тавассути котиби матбуоти худ аз хабарнигор ва масъулини дафтари дар Душанбе будаи бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» хоҳиш карданд то аз паҳши он мусоҳиба худдорӣ намоянд. Дар посух ба хоҳиши устод Нурӣ ҳам хабарнигоре, ки мусоҳибаро ораста буд ва ҳам масъули бахши Душанбегии радиои «Озодӣ» ҷаноби Сайидқосим Қиёмпур эшонро мутмаин сохтанд, ки он мусоҳиба паҳш нахоҳад шуд. Вале мутаассифона, рӯзи 02. 01. 2001, яъне баъди панҷ рӯзи баргузори он мусоҳиба бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» дар сархати хабарҳои худ аз мавҷудияти Ҷумъабой Намангонӣ дар хоки Тоҷикистон бо истинод ба қавли устод Нурӣ иттилои ҳангомаҷӯёнаеро мунташир сохт. Чанд лаҳза пас бошад, мусоҳибаеро, ки аз паҳшаш хоҳиш шуда буд, ки худдорӣ намоянд, ба эфир бароварданд. Албатта ин тарзи муносибати хабарнигорон ва масъулони бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» дар қиболи хоҳиши як шахсияти шинохта ва мӯҳтарами кишвар амиқан моро хеле дар тааҷҷуб гузошт. Вале тааҷҷуби мо баъдан хеле ҳам амиқтар шуд. Зеро мусоҳибаи мазкур дар шакле паҳш гардид, ки тибқи он гӯё устод Нурӣ аз пеши худ дар бораи мавҷудияти Ҷумъабойи Намангонӣ дар хоки Тоҷикистон изҳорот паҳш карда бошад. Дар пешгуфтори ин «мусоҳиба» мучрии барнома ҳатто ёдовар нашуд, ки ин суҳанҳоро устод Нурӣ дар ҷавоб ба суоли хабарнигори бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» гуфтааст. Агар дар мавҷ аққалан суолҳои дар вақти мусоҳиба матраҳ намудаи хабарнигор паҳш мегардиданд, шунавандаи закифаҳм шояд худ эҳсос мекард, ки маншаи иштибоҳ дар кучо ҳаст.

Биёед, хонандаи азиз, бубинед, ки мусоҳибаи мазкур аз чи сар шудаасту хабарнигор чӣ гуна саволҳои худро матраҳ намудааст. Иқтибосҳо аз он мусоҳиба, ки дар зер оварда мешаванд, аз тариқи бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» он рӯз ва баъдан ҳам садо надоданд:

«Мирзонабии Холиқзод. (бахши тоҷикии радиои «Озодӣ»): Устод, бармегардем ба масъалаи Сулҳи тоҷикон. Шумо ба ҳайси роҳбари яке аз ҷонибҳои сулҳқунанда аз он коре, ки Раҳмонов баъд аз поён ёфтани кори

Комиссияи Оштии Миллӣ дар роҳи татбиқи Сулҳу оромии кишвар карда истодааст, қаноатманд ҳастед?

Устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ: *Қаноатманд будан ва ё қаноатманд набудан марбут ба вазъият ҳаст. Ман фикр мекунам, ки агар вазъият аз нигоҳи Сулҳ ором бошад, пас мешавад, ки қаноатманд буд. Мо қонибдори сулҳем ва меҳоҳем, ки Сулҳу амният дар кишварамон бошад ва нигоҳ намекунем, ки ин Сулҳу амният бо дасти кӣ ба вуҷуд меояд. Агар ҳар касе, ки бошад, мо ӯро таҳсин мекунем ва аз ӯ пуштибонӣ мекунем. Ва то ҳоли ҳозир чи тавре, ки дида мешавад, дар робита ба ихтилофоти қаблие, ки масалан ҷангро ба вуҷуд меовард, то ҳоли ҳозир ҳеҷ гуна ягон дигаргунӣ нест. Яъне ҷараёни Сулҳ дорад пеш меравад. Ва то имрӯз мо таҳсин мекунем, ки агар ба қавли шумо ки парчамдори ин Сулҳ ҷаноби оғои Эмомалӣ Раҳмонов бошад, таҳсин мекунем аз он ки то имрӯз тавонистааст, инро муҳофизат кунад. Ва аз ин ҳам агар ба баъд битавонад, ки ҷомеаро дар як фазои Сулҳ, дар як фазои оштии ва ҳамдигарфаҳмӣ пеш бубарад, боз ҳам лоиқа таҳсин хоҳад буд ва мо дуо ҳам мекунем, ки ин корро битавонад. Дар баробари ин Ҳизби Наҳзати Исломии Тоҷикистон як баҳши умдаи ин ҷараёни Сулҳ аст ва ман фикр мекунам, ки ин ҳам бе сахм нест. Агарчӣ доду фарёд намекунад, ё ки минбарҳои таблиғ дар ихтиёраш нестанд, вале як баҳши қазия инҳо ҳастанд, ки воқеан хеле заҳмати зиёд мекашанд. Имрӯзҳо низ кӯшиш мекунанд, ки ҳама гуна низову тафриқаро, ки боиси аз нав эҷод шудани норозигӣҳо мешаванд, аз байн бибарад. Вагарна бисёр дида мешавад, ки аз тарафи баъзе органҳои давлатӣ нисбати баъзе ашхосе, ки воқеан тавассути Маҷлиси Олӣ авф карда шуда буданд, ҳанӯз ҳам хавфи дастгириву ҳабс кардан вуҷуд дорад. Ин шикоятҳо ба мо зиёд меоянд. Гоҳо ин шикоятҳо боиси норозигӣҳои хеле амиқ шудаанд ва ҳатто то ба дараҷаи тарк кардани ҷумҳурӣ ва берун рафтан. Вале мо дар навбати худ онҳоро то ҳозир фаҳмондем ва ҳанӯз ҳам мефаҳмонем, ки ин фикрҳо хато ҳаст ва ин мушкилоти ҷузъӣ ҳаст. Ин мушкилот сиёсати давлат нест. Онҳо ашхоси алоҳида ҳастанд, ки чунин як корҳоро анҷом медиҳанд. Бо*

ин мо ҳам як баҳши ин Сулхро дорем муҳофизат мекунем. Яъне ин тур нест, ки аслан як инсон ҳудаи танҳо битавад, ки Сулҳ кунад. Яъне ҳамаи чома, шояд, ки ҳамаи аҳзоб саҳмгузор ҳастанд, мардум ҳама саҳмгузор ҳастанд барои эҷоди Сулҳ, истиқрори Сулҳ ва ҳимояи Сулҳ дар кишвар.

Мирзонабии Холиқзод (баҳши тоҷикии радиои «Озодӣ»): Устод, бубинед, ки Сулҳи Тоҷикон танҳо дар қаламрави Тоҷикистон маҳдуд намешавад ва мо мебинем, ки имрӯз кишварҳои ҳамсоя, аз ҷумла Ўзбекистон чӣ муносибате бо Тоҷикистон дорад. Шояд ин натиҷаи ҳамон сулҳ ҳаст, ки Раҳмонов пеш мебарад. Назари Шумо чист? Ва бубинед, ки ҳанӯз ҳам хатарҳои вучуд дорад, ки Ҷумъаи Намангонӣ дар қаламрави Тоҷикистон ҳаст ва Маҳмуд Худойбердиев гӯё хатари дуввумбора ворид шуданаш ба Тоҷикистон ҳамзамон вучуд дорад. Ба назари Шумо Эмомалӣ Раҳмонов чи гуна бояд дар баробари мавҷудияти ин гуна хатарҳо амал кунад?

Устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ: *Фикри мо ҳамин ҳаст, ки ҳалли проблемаҳои, ки қангофарин бошанд, онҳоро мушкилтар аст бо қанг ҳал кард. Чун қанг дар муқобили қанг оташро боз зиёдтар мекунад ва ҳомӯи карданиш боз мушкилтар мешавад. Дар масъалаи Маҳмуд Худойбердӣ бояд, ки ин мушкила бо роҳи гуфтушунид ва бо роҳи ҳамдигарфаҳмӣ ҳал шавад. Ва нагузоранд, ки авзо муташанниҷтар шавад. Вале гоҳо мешавад, ки фақат бо фаҳмондан ва фаҳмидан корро ҳал наметавон кард. Бинобар ин лозим аст, ки кишвари мо ҳам марзҳои худро мустақкам бисозад, нерӯҳои худро мустақкам бисозад, ки ҳаргуна душмане, ки қасди таҷовуз дар хоки муқаддаси кишвари мо мекунад, бояд сарқӯб шавад. Ё ки ҳаддиқал аз дур бубинанд, ки мо чи гуна қудрат дорем ва қасди дохил шудан дар сарзамини моро надошта бошанд...».*

Такрор мекунам, ана ҳамин қисмати аввали дар боло овардашудаи мусоҳиба он рӯз аз тариқи баҳши тоҷикии радиои «Озодӣ» пахш нагардид. Ходимони радио паҳши мусоҳибаро аз он лаҳзае оғоз намуданд, ки устод Нурӣ аз хусуси дар яке аз минтақаҳои кишвар вучуд

доштани Ҷумъабои Намангонӣ ҳарф мезанад. Вале боз дар ҳамин ҷо ҳам ҷавобҳои устод Нуриро ба он суоли дар боло матраҳ намудан хабарнигор ходимони радио пурра аз тариқи расонашон пахш накарданд. Ба хусус ин порчаи зерин ба эфир набаромад: *«Имсол мо натиҷаи фаъолияти худамонро дар ин моҳи мубораки Рамазон мушоҳида кардем. Воқеан моҳи мубораки Рамазон ё худ рӯза гирифтани яке аз фаризаҳои илоҳӣ ҳаст, ки тавассути Раиси Ҷумҳури кишварамон таҷлил шуд. Аз тарафи ӯ барои вазирҳо ва масъулони давлат ва мардум тавсия ҳам буд. Яъне ин эътиқод зоҳир шуд, ки дар ин моҳи Рамазон бояд одамҳо дарун ва беруни худашонро покиза бисозанд. Гирифтани даст мустамандон ин ҳамааш аз фаъолияти Исломи ҳаст. Аз тарафи роҳбарҳои давлат иди Фитр таҷлил мешавад. Масалан ҳамчун роҳбари давлати мо роҳбарони дигар давлатҳои ҳамсоя қорҳои қадиде мекунад. Аз ҷумла, раҳбари кишвари Туркменистон ҳудуди 12 ҳазор зиндонро, ки ин ҳам тавсияи Қуръон аст, ба муносибати шаби Қадр аз зиндонҳо озод кард ва ҳамчунин гузаронидани Иди Фитр дар Қирғизистон, ки ҳудуди 20 ҳазор одам дар майдони марказии кишвар намоз гузоштанд. Инҳо ҳамашон далели он ҳастанд, ки мо бидуни он ки ҷанг кунем, бидуни он, ки касеро бидунем, метавонем ба аҳдофи худ бирасем. Ман метавонам бигӯям, ки асри XXI асри гузариши дин ҳаст, асрест, ки рӯҷӯ ба тарафи дину имон аст, аз ҷумла рӯҷӯ ба тарафи Исломи. Дар ин аср фақат ақлҳо метавонанд, ки ақлҳоро бифаҳмонанд. Бо ин роҳ мо иншооллоҳ метавонем, ки ба аҳдофи худ бирасем».*

Чи тавре, ки мебинем устод Нури ба суол посух дода, аз мавзӯи ҳузури Ҷумъабои Намангонӣ дар кишвар берун меравад. Вале хабарнигор боз ҳам ба ин мавзӯӣ бармегардад (бале, ин ҳаққи хабарнигор ҳаст) ва суолро ин дафъа чунин матраҳ мекунад:

«Мирзонабии Холиқзод: Ҳузури афроди Ҷумъаи Намангонӣ дар қаламрави Тоҷикистон. Шумо хуб дар ёд доред, ки борҳо ҳам ҷониби оппозициони тоҷик ва ҳам ҷониби Ҳукумати Тоҷикистон эълон доштанд, ки Ҷумъаи Намангониро онҳо берун бурданд ва феълан дар

қаламрави Афғонистон ҳаст. Ҳанӯз ҳам тибқи баъзе хабарҳо, ки мерасанд, вай дар қаламрави Тоҷикистон хузур дорад. Ҳузури Чумъаи Намангонӣ, ки ҳеч Ҳукумати Тоҷикистон наметавонад онро берун кунад ва боиси сардии Ҳукумати Тоҷикистон бо кишвари ҳамсояаш Ўзбекистон шудааст, чӣ ҳаст, ё ҳукумати мо заиф аст ё фишори кишварҳои беруна аст, ки мегӯянд Чумъаи Намангониро дар қаламрави худ нигоҳ доред?».

Хонандаи азиз, бубинед, ки дар худи ҳамин савол се маротиба худи хабарнигор аз хузури Чумъабои Намангонӣ дар Тоҷикистон ҳарф мезанад. Вале мутаассифона, дар вақти пахши мусоҳиба аз тариқи радио танҳо чумлаи ахири ин суоли хабарнигор дар мавҷ садо дод. Умуман гӯё хабарнигор танҳо дар ҳамин лаҳза вориди мусоҳиба бо устод Нурӣ мегардад. То ин лаҳза гӯё устод Нурӣ аз пеши худ ибрази назар мекард. Мумкин дар ҳамин чо баъзе аз рӯзноманигорону журналистон эътироз намоянд, ки хабарнигор ҳақ дорад саволро чанд бор, ки хоҳад матраҳ кунад. Чӣ гуна онро пешкаши шунаванда ё хонанда кунад, ин кори ўст. Навиштаи худро аз чӣ оғоз кунад, бо чӣ анҷом диҳад низ ба ў вобаста аст. Чунки ин аз мустақилияти хабарнигор бармеояд. Бале, ман ҳам тарафдори ин ақида ҳастам. Бояд чунин ҳам бошад. Вале дар мисоли болоӣ қазия дигархелтар аст. Дар ин мисол мусоҳиб сари вақт аз хабарнигор хоҳиш мекунад, ки аз пахши иттилооти дарёфтӣ бо сабаби тайид нашудани факту далелҳои он худдорӣ намояд. Вале хабарнигор ё масъулини он ба чои иҷрои хоҳиши мусоҳиб, баръакс он мусоҳибаро дар шакли ноқисе мунташир месозанд, ки боиси ба иштибоҳ афтодани муштарӣён мегардад. Ҳама медонанд, ки пахш гардидани хабари тайиднашуда метавонад паёмадҳои нохушро ба ҳамроҳ дошта бошад. Ба хусус вақте, ки гап дар масъалаи муносибатҳои байни миллатҳо меравад.

Табиист, ки рӯзи дигар ин хабари бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» аз тарафи устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ тавассути дигар расонаҳои хабарии олам такзиб шуд. Ҳатто худи ходимони бахши тоҷикии радиои «Озодӣ» барои такзиби хабари дирӯзаи хеш бо изҳори пӯзиш лутфан

микрофони худро боз ба ихтиёри раиси Ҳизби Наҳзати Исломии Тоҷикистон гузошанд. Дар омади гап бояд бигӯем, ки ин дафъа мутаассифона, сифати техникии сабти овозе, ки аз радиои «Озодӣ» пахш шуд, хеле бад буд. Ба иллати бад будани сифати сабт на ҳама тавонистанд ба мазмуни радиои устод Нурӣ, ки аз тариқи радиои «Озодӣ» садо дод, сарфаҳм бираванд.

Акнун бубинем, ки назари устод Нурӣ ба ин қазия чӣ гуна аст. Чи тавре, ки дар боло ишора кардем, рӯзи дигар устод Нурӣ дар як гуфтугӯи худ бо хабарнигори бахши тоҷикии радиои «Садои Хуросон» нуктаи назари хешро дар мавриди ин мусоҳибаи пурмоҷаро оиди ҳузури Ҷумъабои Намангонӣ дар ҳудуди Тоҷикистон ва оқибатҳои он барои Сулҳу оромӣ дар кишвар равшану возеҳ изҳор дошт. Боварӣ дорем, ки агар оиди ин масъала ҳанӯз ҳам дар фикри касе шубҳае боқӣ монда бошад, бо овардани суханони зерини устод Нурӣ аз мусоҳиба бо хабарнигори радиои «Садои Хуросон» ҳамагӣ ба кулӣ бартараф хоҳанд шуд:

«... Вақте, ки ман дар сафари хориҷ будам, овозаҳое паҳн шуда буд, ки гӯё, ки як теъдод аз шахрвандони Ўзбекистон, алаҳхусус Ҷумъабои Намангонӣ дар минтақа ҳузур дорад. Баъди чанд рӯзи таҳқиқот дақиқан маълум шуд, ки ин овозаҳо исботи ҳудаширо пайдо накарданд. Аз тарафи хабарнигори радиои «Озодӣ», саволҳо тарзе пешниҳод шуда буданд, ки воқеан мутмаинона сӯҳбат доштанд аз вучуди Ҷумъаи Намангонӣ дар яке аз минтақаҳои Тоҷикистон. Бинобар ин ман сарфи назар аз он, ки вучуд дорад ё надорад бо истинод аз сӯҳбатҳои худӣ хабарнигори радиои «Озодӣ» фикри худамро дар робита ба он, ки онҳо бояд таҳаллул эҷод накунанд дар раванди Сулҳи мо, дар ҳаёти кишвари мо, ман фикрҳои худамро баён кардам ва чи хеле, ки маълум шуд, аз тариқи мухталиф дида мешавад, ки вучуди маҳсусан Ҷумъаи Намангонӣ дар ягон гӯшае аз канори Тоҷикистон исботи ҳудаширо наёфтааст. Ва аз ин сабаб ман тавассути масъули матбуоти ҲНИТ ҷаноби оғои Султони Ҳамад онҳоро огоҳ кардам будам, ки чун ин хабар исботи ҳудаширо наёфтааст,

пахш нашавад. Вале мутаассифона, пахш шудааст. Бори дигар метавон аз ин фурсат истифода бурда ва он сӯҳбатҳои худро такрор кунам. Аввалан вучуди онҳо исбот нашудааст, вале ҳар ҷое, ки бошанд, ё мавҷуд бошанд, ё қасди омадан ба хоки Тоҷикистонро дошта бошанд, ба бародарони аз Ҳаракати Исломии Ўзбекистон насиҳати ман ҳамин аст. Бояд, ки онҳо дар қорҳои Тоҷикистон мудохила накунад. Дар ин ҷо Сулҳе, ки мо бо мушкilotи хеле зиёде ба даст овардем, ин Сулҳро бояд, ки хатчадор насозанд. Чун пешрафти мо дар расидан ба аҳдофамон, ба аҳдофи муқаддасоти исломиамон ва дар беҳбудии кишвар ва миллатамон хеле хуб аст ва ман фикр мекунам, ки ин як гуноҳи азиме хоҳад буд, агар онҳо ихлоле эҷод кунанд дар раванди кори мо ва ҳамчунин дар сиёсати кишвари мо Тоҷикистон.

Дар хотима гуфтани ҳастем, ки нисбати радиои «Озодӣ», бахусус бахши тоҷикии он як ҳусни тавачҷӯҳи самимонае дорем. Борҳо гуфтаем ва боз мегӯем, ки радиои «Озодӣ» дар эҷод ва истиқрори Сулҳи тоҷикон нақши муайяне дорад. Ва мо хоҳони он ҳастем, ки дар оянда низ нуқтаи назар мо оиди ин радио ҳамчунон нек боқӣ бимонад.

Начот, 12 январи соли 2001.

НИЗОЪ, ТЕРРОРИЗМ ВА РИСОЛАТИ РЎЗНОМАНИГОРОН

ОРМОН ТО БА ОЛМОН МЕБАРАД

Муаллим, мебахшед, шуморо аз намояндагии Созмони Амният ва Ҳамкории Аврупо (САҲА) дар Душанбе ташвиш медиханд. Лутфан агар имрӯз дар соати ба шумо кулай ба идораи мо ташриф меовардед, сари масъалае мехостем бо шумо маслиҳат кунем. Овози бурро ва тарзи гапзании боадабонаи ҳамсӯхбати телефониам, ки худро корманди САҲА Шаҳриниссо Начмиддинова муаррифӣ карда буд, маро ҳидоят бо он кард, ки розигии худро барои ҳарчи тезтар баргузор шудани мулоқот дар намояндагии САҲА бидиҳам. Инак, Шаҳриниссо сабаби ба ин ҷо даъват шуданамро ин тавр фаҳмонд:

Муаллим, дар аввали моҳи май соли чорӣ дар пойтахти Олмон шаҳри Бонн таҳти унвони «Матбуот, низоъ ва терроризм» гуфтугӯҳои байналмиллалии сиёсии хабарнигорон ва дигар кормандони васоити ахбори оммаи ҷаҳон барпо мегардад. Созмондиҳандагони он Вазорати федералии ҳамкориҳои иқтисодӣ ва тараққиёти Олмон, Бунёди олмонии рушди байналмиллалӣ дар ҳамкорӣ бо радиостанцияи «Мавҷи Олмон» ва бо ширкати Университети Сулҳи СММ ва Институти васоити ахбори омма, сулҳ ва амният аз намояндагии мо хоҳиш карданд, ки рӯйхати якчанд нафар хабарнигорони тоҷикистониеро, ки дар ҳамин мавзӯ гузоришу мақолаҳо омода мекарданд, ба унвони онҳо аз тариқи почтаи электронӣ ирсол намоем, то онҳо битавонанд барояшон даъватнома бифиристанд. Мо рӯйхати ҷаҳор нафар журналисти тоҷикистониро барояшон фиристомем, ки дар байнашон ном ва фамилияи шумо ҳам буд. Хушбахтона, онҳо ба мо хеле тез ҷавоб навиштанд ва аз байни чор нафар Шумо, яъне хабарнигори махсуси ҳафтавори «Тоҷикистон» ва хабарнигори «Азия – Плюс» дар Кӯлоб Турко Дикаевро пазируфтанд ва

ба номи ҳардуи шумо даъватнома фиристоданд. Агар хоҳиш ва имконияти дар ин чорабинӣ ширкат карданро дошта бошед, марҳамат, ана ин даъватнома, омодаи сафар бошед.

Ташаккури зиёд, - даъватномаро гирифта гуфтам ба Шаҳриниссо. Хоҳиши беандоза дорам, ки дар ин гирдиҳамоии хабарнигорони ҷаҳон ширкат варзам. Вале агар зери мафҳуми имконият шумо тавони моливу иқтисодиямро дар назар дошта бошед, мутаассифона, чунин имкониятро надорам. Ва фикр намекунам, ки ягон рӯзномангори муосири тоҷик бо чунин маошу ҳаққи қаламе, ки имрӯз мегирад, тавони оmodасозии харочоту масрафи чунин як сафареро ба Аврупо дошта бошад. Ба ҳар ҳол барои чунин як хабари хуш ва кӯшиши кори хайр карданатон ба Шумо ташаккури зиёд. Вале...

Муаллим, мо медонем, ки шароити иқтисодии ҷумҳуриамон беҳбудиро талаб мекунад, хабарнигорон ҳам як узви ҳамин ҷомеаанд ва мушкилоти зиёд доранд. Барои ҳамин аз созмондиҳандагони ин чорабинӣ хоҳиш мекунем, ки шароити моро ба назар гирифта, ба мо дасти ёрӣ дароз кунанд. Агар масъала ҳалли мусбати худро пайдо кунанд, мо албатта шуморо дар ҷараён хоҳем гузошт.

Баъдтар ману Турко Дикаев аз дигарон фаҳмидем, ки Шаҳриниссо дар ҳамкории зич бо атташеи фарҳангии сафоратхонаи Олмон дар Тоҷикистон ҷаноби Герман Богале тамоми кӯшишҳоро ба харҷ додаанд, ки сафари ду хабарнигори тоҷик ба Олмон баргузор гардад. Барои ин ба ҳардуи онҳо ва созмондиҳандагони ин гирдиҳамоии хабарнигорон бори дигар ташаккур изҳор мекунем.

Баробари мулоқотҳои нахустин бо ширкаткунандагони гуфтугӯҳои байналмиллалии сиёсӣ дар Бонн ман эҳсос кардам, ки ширкати ду рӯзноманигори тоҷик дар ин чорабинӣ чи манфиате на танҳо барои худи хабарнигорон, балки барои мардум ва кишвари онҳо низ доштааст. Танҳо як мисол меорам. Бегоҳии рӯзи 6 – уми май созмондиҳандагони ин чорабинӣ барои ширкаткунандагони он дар қасри бошукӯҳи Петерсберг, бале дар ҳамон қасре, ки роҳбарони давлат одатан сарварони кишварҳои

ба Олмон ташрифовардари мепазиранд, зиёфат оростанд. Дар паси мизи мудаввари мо нависандаи забардасти қирғиз Чингиз Айтматов, хабарнигори шинохтаи рус Анна Политковская, сарвари радиостанцияи В 2 – 92 Сербия Саша Миркович, раиси телевизиони Афғонистон, муовини вазири иттилоот ва фарҳанг Муҳаммад Зоҳир Сиддик, роҳбари Маркази журналистикаи экстремалии Иттифоқи журналистони Русия Олег Панфилов нишастаанд. Баъди муаррифии якдигар Чингиз Айтматов аз намояндаи Афғонистон вазъиятро дар он кишвар пурсон шуд. Муҳаммад Зоҳир бо лафзи шеваи дарӣ ба сухан пардохт ва аз ман хоҳиш кард, ки масъулияти тарҷумониро ба дӯш бигирам. Баъди хатми суханронии намояндаи Афғонистон Чингиз Айтматов ба ман рӯ оварда пурсид:

Шумо аз кучоед, ки забони дариро медонед?

Ман аз Тоҷикистон, аз ҳамсоя кишвари Афғонистон ҳастам. Мехостам боз чизи дигаре илова кунам, ки нависандаи маъруф садо баланд кард:

Оҳо – о, аз кишвари дӯстони ман будаед – ку. Мирзо Турсунзода, Муъминшо Қаноъат, Лоиқ Шералӣ, Гулрухсор. Аз Тоҷикистони худамон гӯед. Бояд эътироф кард, ки тоҷикон дар ин охириҳо дар арсаи байналмиллалӣ хеле фаъол шудаанд. Онҳоро ояндаи хуше интизор аст, - илова кард Чингиз Айтматов.

Ин суханони нависандаи бузург, ки дар байни беҳтарин журналистони кишварҳои дар боло зикршуда гуфта шуданд, дар он лаҳзаҳо сарамро ба осмон расонд ва нахуст аз ин амали неки таҳиякунандагони ин сафар ёд кардам. Ва чунин эпизодҳо дар чараёни сафар кам набуданд, ки дар лаҳзаҳои мувофиқ аз онҳо ёдовар хоҳем шуд.

ТО ТЎПҲО САДОИ ТОРҲОРО ХОМЎШ НАСОЗАНД

Доир намудани гуфтугӯҳои байналмиллалии сиёсии хабарнигорони ҷаҳон таҳти унвони «Матбуот, низоъ ва терроризм» дар толори концертии Бетховени пойтахти Олмон, дар зодгоҳи ин оҳангсози нобиға як рамзи ниҳониеро бо худ ба ҳамроҳ дошт. Ифодаи «вақте тўпҳо садо медиҳанд, асбобҳои мусиқӣ хомӯш мегарданд» ба ҳама маълум аст. Имрӯз созмондиҳандагони ин нишастии байналмиллалии бо доир намудани он дар ин толори концертӣ гӯё гуфтан мехостанд, ки «рисолати шумо хабарнигорон ин аст, ки нагузореда, то тўпҳо садои торҳоро хомӯш созанд».

Рӯзи сешанбеи 7 – май соати 10 субҳ ба вақти Олмон ба ширкаткунандагони ҷаласа бо сухани табрикотӣ шаҳрдори Бонн хонум Бербель Дикман мурочиат кард. Сипас директори Институти васоити ахбори омма, сулҳ ва амният, Унверситети Сулҳи СММ ҷаноби Кис Спайсер дар нутқи кӯтоҳи худ дар бораи аҳамияти ин ҷорабинӣ ва нақшу вазоифи васоити ахбори омма дар инъикоси низоъҳо ва амалиётҳои террористӣ сухан гуфта, нишастии хабарнигоронро кушода эълон кард. Котиби давлатии парлумонии Олмон ҷаноби Уши Айд дар бораи барномаи гуфтугӯҳои сиёсӣ ба таваҷҷӯҳи ҳозирон маълумоти муфиде ироа намуд. Баъд аз ин як зумра хабарнигорон, сиёсатмадорон ва олимони дар назди ҳозирон бо маърузаҳои пурмазмун ва пурмухтавои худ баромад карданд. Махсусан, маърузаҳои Лизе Дусе - хабарнигори БиБиСи дар Афғонистон, Григорий Явлинский - раиси фракцияи «Яблоко» дар Думаи Давлатии Парламенти Федератсияи Россия, Чингиз Айтматов – нависандаи барҷастаи қирғиз, сафири Қирғизистон дар Белгия, Клаус Крюгер - менечери Барномаи форуми сиёсии тараққиёт, Бунёди олмонии рушди байналмиллалии, Айдан Уайт – дабири кулли Федератсияи байналмиллалии журналистон, Фраймут Дуве – масъули САҲА оиди масоили озодии ВАО, Дон Норт – директори Нортстар

Продукшн, собик хабарнигори ширкатҳои телевизионии америкоии ABS ва NBS Нюс дар Ховари Наздик мақбули ҳозирин гардид.

Бояд эътироф кард, ки созмондихандагони ин гуфтугӯҳо тамоми чорахоро андешида буданд, ки маъракашон хеле шавқовар ва муфид гузарад. Масалан, маърузачиёни ин гирдиҳамой асосан аз манотиқи даъват шуда буданд, ки ё дар он ҷо феълан низоъҳо идома доранд, ё чанде пеш даргириҳои вучуд доштанд. Гуфтан даркор аст, ки маърузачиён намоёндагони ҳарду тарафи даргир буданд ва суханронии онҳо дар нишасти Бонн паиҳам садо медоданд. Барои мисол намоёндаи васоити ахбори оммаи Фаластин Абдуллоҳи Фуранҷӣ матбуоти Исроилро барои он танқид кард, ки «аз сиёсати терроризми давлатии Шарон дастгирӣ карда, илҳомбахши харобкориҳои артиши исроилиҳо дар сарзамини фаластиниҳо мебошад». Дар навбати худ сармуҳаррири телевизиони давлатии Исроил Давид Витцтум матбуоти фаластиниро барои он гунаҳкор донист, ки «амалиётҳои террористии шаҳодатталабони фаластиниро, ки алайҳи мардуми мулкӣ, аз ҷумла занону кӯдакон бегуноҳ сурат мегиранд, ҳамчун қаҳрамонӣ ба қалам медиҳанд ва ба густариш додани чунин амалиётҳо даъват мекунанд». Ё худ баҳси Степан Малович - муовини декани факултаи сиёсатшиносии Унверситети Загреби Хорватия, директори маркази байналмиллалӣ таълими журналистон бо Саша Миркович - мудири радиостанцияи В 2 – 92 аз Сербия хеле ҳам тезу тунд, вале дар доираи одоби муошират сурат гирифт. Ҳамин чизро дар бораи баҳси Каран Савни - директори маркази байналмиллалӣ ташаббусҳои сулҳталабона аз Ҳиндустон ва Ҳамид Мир - сармуҳаррири рӯзномаи покистони «Авсоф» гуфтан мумкин аст. Воқеан, Ҳамид Мир феълан дар дунё ягона журналисте ҳаст, ки бо баном «террористи рақами 1 – и қаҳон Усома Бен Лодан» баъди воқеаҳои 11 – сентябри соли 2001 вохӯрда, мусоҳиба оростааст. Худо хоҳад дар шумораи ояндаи «Тоҷикистон» дар бораи сӯҳбатамон бо ин хабарнигори хеле маъруф ва дар бораи фаъолияти ширкати машҳури

телевизиони «Ал – қазира» дар Афғонистон ба шумо, хонандаи азиз, гузориш хоҳем дод.

Дар ҷараёни ин баҳсу мунозираҳои пуртезу тунд мизбонон одоби меҳмондориро риоя намуда, ба ҳайси доварони ҳаққу баромад мекарданд. Ҳангоми зарурат баҳои онҳо ба суҳанрониҳо ва мавқеъгириҳои ширкаткунандагон ҳамеша мунсифона буд. Барои мисол вақте, ки намояндаи Афғонистон дар суҳанронии худ аз ҷомеаи ҷаҳонӣ талаб кард, ки Толибони боқимондари саросар қатли ом намоянд, ӯро аз идомаи суҳан гуфтан боздоштанд ва ёдрасаш намуданд, ки ӯ дар форуми иштирок дорад, ки мақсадаш пешгирӣ аз низоъ ва қатли куштор аст, на даъват ба он.

Ин нишастии хабарнигорон барои мо рӯзноманигорони тоҷик боз аз он ҷиҳат муфид буд, ки аз таҷрибаи ҳампешагони варзидаи хеш аз кишварҳои пешрафта дар тарзи инъикоси низоъҳо ва амалиётҳои террористӣ, инчунин шеваву роҳҳои пешгирӣ кардан аз низоъҳо баҳравар гаштем. Дар навбати худ мо дар сӯҳбатҳои ғайрирасмӣ бо ҳамтоёни хориҷии худ аз таҷрибаи барқарории сулҳи байни тоҷикон ҳикоят кардем. Махсусан, ин мавзӯ барои афғонҳо ва дӯстони мо аз кишварҳои ИДМ хеле ҷолиб буд. Онҳо, ки бо хатари ифротгарии динӣ рӯ ба рӯ ҳастанд, аз мо аз таҷрибаи фаъолияти озодонаи ҲНИТ пурсон мешуданд ва ҷавобҳои қаноатбахш мегирифтанд.

Гуфтугӯҳои сиёсӣ ду рӯз идома доштанд. Ташкилкунандагони он кӯшишанд то меҳмонон таассуроти ҳарчи бештару хубтаре аз сафари худ дошта бошанд. Мо низ бо як хотироте бое аз ин кишвару мардуми меҳмонпарвари он ва аз сӯҳбатҳо бо шахсиятҳои шинохтаи ҷаҳон баргаштаем. Худо хоҳад дар гузоришҳои ояндаи худ аз ин хусус борягон нақлҳои ҷолибе хоҳем кард. Худо ҳофиз.

«Тоҷикистон», 23 майи 2002.

АБДУЛАЗИЗ АЛ – МАҲМУД:
«КАДОМ ТЕЛЕВИЗИОН ҲАҚИҚАТНИГОРТАР АСТ?
«АЛ – ҚАЗИРА» Ё СИ ЭН ЭН (CNN) ?»

Ширкати телевизиони «Ал – Қазира» - и Қатар дар солҳои охир, махсусан баъди ҳамлаҳои террористии 11 – сентябри соли гузашта дар байни ширкатҳои телевизионии мамулики Шарқ ягона ширкати телевизионие аст, ки бо бузургтарин ширкатҳои телевизионии кишварҳои ғарбӣ дар масъалаи инъикоси воқеаҳои Афғонистон ба рақобати баробар пардохтааст.

Дар ин бора дар яке аз чаласаҳои гуфтугӯҳои байналмиллалӣ сиёсӣ, ки 7 – 8 май соли 2002 дар шаҳри Бонни Олмон таҳти унвони «Матбуот, низоъ ва терроризм» шуда гузашт, Абдулазиз ал – Маҳмуд - сармуҳаррири ин ширкати телевизионӣ суҳанронии муфассале кард. Дар суҳанрониаш Абдулазиз ал – Маҳмуд ёдовар шуд, ки дар замони «таҷовузи Шӯравӣ ба Афғонистон» расонаҳои хабарии ғарб ҳарчи бештар истилоҳи «чиход» ва «мучоҳиддин» - ро истифода мекарданд. Баъди хуручи шӯравиҳо аз Афғонистон ин кишвар ва мардуми он дар ҳоли чангҳои дохилӣ ба фаромӯшӣ дода шуданд. Вақте дар Африқо сафратхонаҳои ИМА тарконда шуданд, ба тадриҷ ба ҷои истилоҳҳои қаблан зикршуда мафҳумҳои «терроризм», «террористони исломӣ» рӯи қор омаданд. Ба хусус баъди ҳамлаҳои 11 – сентябри соли гузашта ин кишвар ва мардуми он ба баҳонаҳои мубориза бо терроризми байналмиллалӣ мавриди ҳамлаи ИМА ва эътилофи он қарор гирифт.

Абдулазиз ал – Маҳмуд дар суҳанронии худ фаъолияти ширкати «Ал – Қазира» - ро бо ширкати телевизионии амрикоии Си Эн Эн муқоиса намуд. Ӯ исбот кардани шуд, ки «Ал – Қазира» дар инъикоси воқеаҳои охири Афғонистон нисбат ба ширкати телевизионии Си Эн Эн, ки дар байни телекомпанияҳои ғарбӣ обрӯи баланд дорад, хеле оперативонатар, объективонатар ва мунсифонатар худро нишон

додааст. Аз чумла, ӯ қайд намуд, ки «Ал – Ҷазира» дар ҷараёни инъикоси воқеаҳо чунин корҳоро иҷро кардааст:

- аз вазъияти ҳарду ҷинои даргир, ҳам эътилофи зиддитерроризм ва ҳам ҷониби Толибон ва «Ал – Қоида» баробар гузоришҳо таҳия мекард.

- суҳанрониҳои давлатмардони амрикоиро баъди ҳамлаи 11 – сентябр ба пуррагӣ паҳш менамуд.

- ба роҳбарони Толибон ва «Ал – Қоида» имконият фароҳам меовард, ки дар ҷавоби айбъълонкуниҳои ҳукумати Амрико фикри худро изҳор намоянд.

- ба шахсиятҳои шинохта ва сиёсатмадорони Эътилофи Шимол, аз қабили Раббонӣ, Сайёф, доктор Абдулло, Қонунӣ, имконияти ибрази ақида меод.

- ба таҳлилгарони бетараф, роҳбарони созмонҳои ҳифзи ҳуқуқи башари байналмиллалӣ низ имкони суҳанронӣ кардан фароҳам меовард.

- дар ҳама нуқоти ҳассоси Афғонистон намояндагиҳои худро дошт ва мустақиман гузоришҳо таҳия мекард.

Сипас Абдулазиз ал – Маҳмуд нуқтаи назари худро оиди фаъолияти ширкати Си Эн Эн ибраз дошт. Ба қавли ӯ Си Эн Эн дар даврони ҷанги эътилофи байналмиллалӣ зидди «Толибон» ба як қатор камбудихое роҳ додааст, ки хоси расонаҳои хабарии озод нестанд. Чунончи:

- воқеаҳоро яктарафа инъикос мекард, асосан аз мавқеи ҳукумати ИМА баромад мекард.

- дар бораи хисороти талафоти мардуми мулкӣ умуман ҷизе намегуфт.

- ба ягон роҳбари «Толибон» имконияти суҳан гуфтанро наод.

- аз намоиши навори видеоие, ки дар он Усома бен Лодан фикрашро дар бораи ин воқеаҳо гуфтааст, худдорӣ намуд.

- маросими аз тарафи президент Ҷорҷ Буш ба зиёфат даъват шудани кӯдакони мусулмонро бо карру фар нишон дода, ҳамзамон аз намоиши кӯдакони афғоние, ки дар худи ҳамон рӯз тавассути

бомбаборонкуниҳои ҳавопаймоҳои амрикоӣ ҳалок шуданд, худдорӣ кард.

Дар идомаи суханронияш Абдулазиз ал – Маҳмуд натиҷаи назарсанчиеро, ки дар байни 500 нафар шахрванди Аморати Муттаҳидаи Араб гузаронида шуда буд, ба таваҷҷӯҳи иштирокчиёни ин чорабинӣ расонд. Тибқи он 77 дар сади пурсидашудагон гуфтаанд, ки усул ва шеваи инъикоси ҷанг аз тарафи расонаҳои хабарии Ғарб ғаразомез будааст. Танҳо 16 дар сади пурсидашудагон гуфтаанд, ки расонаҳои ғарбӣ дар инъикоси ҷанги Афғонистон бетарафиро риоя кардаанд. 57 дар сади раъйдодагон изҳор кардаанд, ки расонаҳои хабарии мамолики араб дар инъикоси мавзӯи мазкур бетарафиро ҳифз кардаанд, 33 дар сади онҳо бошад, ба ҳар ҳол гуфтаанд, ки расонаҳои арабӣ ба воқеаҳои Афғонистон баҳои муғризона додаанд. Аз ҷумлаи пурсидашудагон 71 дар сади онҳо посух доданд, ки расонаҳои хабарии Ғарбӣ дар кишварҳояшон ба ташаккули афкори омма таъсиргузор будаанд. Танҳо 23 дар сади пурсидашудагон гуфтаанд, ки расонаҳои ахбори умумӣ мамолики араб ба ташаккули афкори омма таъсир гузоштаанд.

Аз теъдоди умумии пурсидашудагон 57 дар сади онҳо изҳор кардаанд, ки телевизиони «Ал – Ҷазира» - ро тамошо мекунанд. 38 дар сад бошад посух додаанд, ки тарҷеҳ медиҳанд телевизиони Си Эн Эн – ро тамошо кунанд.

Абдулазиз ал – Маҳмуд дар поёни суханронияш натиҷагирӣ кард, ки расонаҳои хабарии Ғарб вақте суҳан дар бораи манофеи геополитикии кишварҳояшон меравад, аз инъикоси объективона ва мунсифонаи низоъҳо сарфи назар мекунанд. Болотар аз ин ҳукуматҳои онҳо кӯшиш мекунанд, ки бо таҳияи қонунҳои иловагӣ ба озодии суҳан маҳдудиятҳои ворид кунанд, то аз пахши гузоришҳои ҷилавгирӣ карда шавад, ки ҷавобгӯи сиёсати онҳо нест. Ҳатто ба ҳукумати кишварҳои фишор меоранд, ки расонаҳои хабарии озоди он давлатҳо сиёсати ғарбиёро ба зерӣ тозиёнаи танқид мегиранд. Масалан, роҳбарияти

ИМА аз давлати Қатар талаб кардааст, ки садди роҳи ширкати телевизионии «Ал – Ҷазира» дар инъикоси воқеаҳои Афғонистон шавад.

Албатта ин суҳанронии сармуҳаррири «Ал – Ҷазира» - ро на ҳама ширкаткунандагони гуфтугӯҳои сиёсӣ оромона таҳаммул карданд ва объективонаву мунсифона донистанд. Ҳатто Ҳамид– сармуҳаррири рӯзномаи сиёсии урдузабони покистони «Авсоф» чопи Исломобод, ки хусни таваҷҷӯҳи худро нисбати Толибону «Ал – Қоида» пинҳон кардан наметавонист, аз баъзе эродҳои Абдулазиз – ал – Маҳмуд изҳори норозигӣ кард. Масалан, вақте Абдулазиз – ал – Маҳмуд изҳор дошт, ки намояндагии «Ал – Ҷазира» дар Кобул барқасдона аз ҷониби амрикоӣҳо бомбаборон шуд, Ҳамид Мир эзоҳ дод, ки намояндагии ширкати телевизионии Би Би Си низ бомбаборон шуд ва ӯ фикр намекунад, ки ин бомбаборонкуниҳо барқасдона буданд.

«Тоҷикистон», 23 майи соли 2002.

ТЕРРОРИСТ ДИН ВА МИЛЛАТ НАДОРАД!

Мусалмонҳои гаравгон дар дасти ба ном «террористони исломӣ».

Чаро «терроризми исломӣ» вуҷуд дораду «терроризми буддӣ» не?

Кашифети ҳангомаҷӯнаи ҷаноби В.Арутюнов!

Сиёсатмадорону таҳлилгарони зиёде дар дунё ҳаводиси террористии 23 – 26 – уми октябри соли 2002 – ум дар Маскав ба вуқӯъ пайвастаро шарҳ дода, моҳиятан ва мазмунан онро ба ҳамлаҳои террористии 11 – сентябри соли 2001 дар ИМА руҳдода монанд кардаанд.

Дар ҳақиқат, ҳарду воқеа ҳам аз асафбортарин ҳодисаҳои оғози асри навини таърихи башарият ба шумор мераванд. Дар ҳарду воқеа ҳам садҳо нафар одамони бегуноҳ чони азизи худро дар як мижа задан аз даст доданд.

Ҳардуи ҳодиса мустақиман, чи тавре ки мегӯянд: дар режими «нон – стоп», яъне беист ва «зинда» аз тариқи телевизион ба маърази тамошои ҷаҳониён гузошта шуд.

Миллионҳо нафар сокинони сайёра соатҳо аз назди «оинаи ҷаҳоннамо» дур нашуда, дар интизори таҳаввулоти ҷадиде дар ҷараёни ин ҳодисаҳо ҷашм аз телевизион намеканданд. Мисле, ки филми хунарии сермочарои коргардонҳои Ҳолливудро тамошо мекарда бошанд. Филмеро, ки билохира поён меёбаду қаҳрамонони он ба мақсад мерасанд. Вале ҳайхот, чизеро ки онҳо тамошо мекарданд, он кино набуд. Он ҳақиқат буд. Ҳақиқати талх. Он зиндагӣ буд, зиндагии бо марг дар набард. Ҳар як тамошобини телевизион бо як тарсу ваҳм идомаи ин драмаи ҳаётро пайгирӣ мекард. Тарсу ваҳм аз он дошт, ки мабодо наздикону азизонашро дар ҷумлаи қурбониён бубинад. Баъзе аз

тамошобинон аниқ медонистанд, ки дар ҳамон соат, дар ҳамон лаҳза, дар ҳамон биное, ки мавриди ҳамлаи террористӣ қарор гирифтааст, як ё як чанд нафар аз азизони ӯ ҳамон чо будаанд. Оё метавон тасаввур кард ҳолати рӯҳии ин қабил тамошобинонро? Иддае аз тамошобинон баъди шунидани суҳанрониҳои сиёсатмадорону шорехон, муфассирону наattoқони телевизион акнун ба чони худ эҳсоси хатар мекарданд. Зеро аз телевизион чониберо, аниқтараш тарафдорони динеро гунаҳкор мекарданд, ки тамошобин худ намояндаи он буд, ё ин ки намояндаи он дине, ки гунаҳкораш медонистанд, дар паҳлӯяш телевизион тамошо мекард, ё ҳамсояш буд, ё бо ӯ дар як идора кор мекард.

Ба ёд биёред лаҳзаҳои аввали ҳодисаи 11 – уми сентябри соли 2001 –умро! Раиси Ҷумҳури ИМА Ҷорҷ Буш маҳз дар ҳамин лаҳзаҳои фоҷиавӣ, вақте, ки қалбҳо пур аз сӯзу гудозанд, асабҳо ба эҳсос омадаанд, «чанги салибӣ» эълон мекунад. «Ҷанги салибӣ» чист худаш? Маънии «чанги салибӣ» дар фаҳмиши таърихияш ин маъракаи сиёсиву низомиест, ки кишварҳои масеҳӣ борҳо дар тӯли таърихи башарият барои ишғол кардани «Замини муқаддас», яъне Фаластин, ки акнун қисмате аз он дар дасти мусалмонҳост, ба роҳ монда буданд.

Ҳарчанд рӯзи дигар Буш эълон кард, ки ӯ аз истилоҳи «чанги салибӣ» дар суҳанронияш саҳван истифода кардааст, вале кор аз кор гузашта буд. Баъди ин гуфтаҳо дар ИМА ва дигар мамолик садҳо нафар мусалмонони бегуноҳ мавриди ҳамлаҳои ифротӣ мазҳабии ғайриисломӣ қарор гирифтанд, молу мулкашонро ба яғмо бурданд, оташ заданд. Аз он ки чанде пештар Конгресси ИМА бо дархости Буш Байтулмуқаддасро ҳамчун пойтахти Исроил ба расмият шинохт, метавон хулоса баровард, ки «чанги салибӣ» эълон кардани Буш дар рӯзҳои ҳаводиси 11 – уми сентябр чандон «саҳви лафзӣ» набудааст.

Дар чараёни ҳаводиси 23 – 26 октябри соли ҷорӣ дар Маскав чехраи Раиси Ҷумҳури Русия Владимир Путин дар тафовут аз ҳамтои америкоияш дар рӯзи 11 – сентябр ваҳшатзада ба назар намерасид. Ва ба мисли Буш ҳам ҳамватанонашро ба «чанги салибӣ» даъват накард.

Баръакс пешвоёни дини мубини исломро ба кохи худ хонд ва ба онҳо дар машварат шуд, то роҳҳои ҳаллу фасли қазияро пайдо кунанд.

Вале телевизиони давлатии Русия аз пахши иттилооти фитнабарангез худдорӣ накард. Нахустин хабари фитнаангез иттилоое буд, ки дар лаҳзаҳои аввал паҳн шуд ва тибқи он гӯё террористон баъд аз он ки гаравгонҳоро аз ҷиҳати мансубияташон ба миллат ва дин мушаххас карданд, мусалмонҳоро ҷавоб доданду дигарҳоро не. Албатта ин хабар натавонист дар дохили кишвари Русия воқуниши манфиро ба бор наорад. Баъди чанде хабари дигаре паҳн шуд, ки тибқи он гӯё дар яке аз ноҳияҳои он кишвар бошандагони масеҳии он алайҳи мусалмонони ҳамон деҳа ё деҳаи ҳамсоя ҳамла бурданӣ шуданд, вале коркунони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ аз он ҷилавгирӣ намуданд. Хабарӣ дуввум то кадом андоза ба ҳақиқат наздик буд, ба мо маълум нест. Аммо дар хусуси он, ки хабари аввал дар бораи озод кардани тамоми гаравгонҳои мусалмон аз ҷониби террористон дурӯғ будааст, далелҳо мушаххасанд. Имрӯз ҳадиқақал метавонем аз се мусалмоне ном бигирем, ки аз аввал то ба охир даҳшати «террористони исломӣ» - ро дар «Норд – ост» аз сар гузарониданд. Яке аз онҳо Фотима Шахова, табибе аз Осетияи Шимоли, дигар Зафар Сифотов аз Тоҷикистон, ва боз як нафар журналисти Озарбойҷонӣ.

Ин се нафар бо вучуди он, ки мусалмон буданд, то лаҳзаи охир дар дасти террористон гаравгон монданд. Ду нафари онҳо Фотима ва Зафар бар асари гази мадхушкунанда беёд гардида, ба шифохона интиқол дода шуданд. Журналисти Озарбайҷониро бошад, мақомоти амниятии Русия муддати муайяне террорист гуфта, боздошт намуданд. Сипас баъди аниқ кардани шахсияташ ҷавоб доданд.

Мутаассифона, чунин хабарҳои дурӯғу фитнаангез, бадномкунандаи дини мубини ислом на якбору ду бор аз тариқи ин телевизион дар он рӯзҳо садо доданд. Масалан, филми мустанади хабарнигори РТР Пашковро дар бораи воқеаҳои 11 – уми сентябр мисол меорем.

Бояд гуфт, ки ин филм бидуни эълони пешакӣ он рӯз ба намоиш гузошта шуд. Дар филм ба ҳангоми нишон додани лаҳзаҳои фурӯпошии биноҳои осмонхароши Нью Йорк баранда чунин мегӯяд: «Имрӯз ҳар як сокини сайёра савол медиҳад, ки бо кадом мақсадҳо ин террорҳо амалӣ мешаванд?». Ва барои ҷавоб додан ба савол дар ҳамин вақт дар навор узи Шӯрои ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои динии назди Президенти Русия Александр Игнатенко пайдо мешавад ва чунин мегӯяд: «Мақсади асосии ин террорҳо радикализатсияи дини ислом ва тақвияти мусалмонҳо дар ҷаҳон аст»!?

Сипас боз наворҳои қатлу куштор, харобазорҳо ва ҷараёни тамрини низомии афроди либосҳои сиёҳи шарқиена дарбар ва силоҳбадаст намоиш дода мешавад.

Акнун биёед, хонандаи азиз мову шумо фикр кунем, ки як тамошобини оддии аврупоӣ ё амрикоӣ, ки аз ҳақиқати дини ислом хабар надорад, аз ин гуна гуфторҳо, наворҳо чӣ натиҷагирӣ хоҳад кард! Як тамошобини нисбатан ҷавоне, ки намедонад, ҷаҳони ислом бузург асту на ҳамаи мусалмонон террористанд ва онҳо як таъриху маданияти оламшумул доранд. Ва билохира худ низ ин гуна амалҳоро маҳкум мекунад! Вокуниши ин қабил тамошобин чӣ гуна метавонад бошад? Албатта вокуниши на мусбат.

Муаллифи филм барои тақвияти фикри худ, ки гӯё исломиҳо террористанд аз суҳанрониҳои ду гурӯҳи одамон истифода кардааст. Яке олимони ва исломшиносони Русия ва дигар кишварҳо ва дуввум аъзои ин ва ё он танзиму ҳаракатҳои ифротии исломӣ, ки ба кӣ хизмат кардани онҳоро аз ин навъ амалҳояшон пай бурдан мумкин аст.

Ҳаддиқақал ҳаминаш аниқ маълум аст, ки фаъолияти онҳо то алҳол бар манфиати ислом ва мусалмонҳо набудааст.

Дар ин мусоҳибаҳо олимону сиёсатмадорону исломшиносон мегӯянд, ки «исломиҳо террористанд», ифротгароёни исломӣ гӯё дар тақвияти онҳо мегӯянд: «Бале, мо террористем».

Ҳатто мудири шӯъбаи Халқҳои Кавкази Институти этнология ва антропологияи АФ Русия Сергей Арутюнов дар посух ба саволи «исломӣҳо барои фаъолияти террористии худ маблағро аз кучо меёбанд?», мегӯяд, ки «исломӣҳо аз ҳисоби нефт ва афюн «пулҳои ифлос»-и (грязные деньги) зиёд доранд. «Терроризми исломӣ» аз ҳисоби ҳамин пулҳост. Буддоӣҳо, ки «пули ифлос» надоранд, «терроризми буддӣ» низ вучуд надорад». Ана халос! Чӣ кашфиёте!! Чаноби С.Арутюнов бо ин назарияи худ ақидаи маъмулӣ «террорист дину миллат надорад» - ро рад мекунад. Не, доштааст, фақат агар ӯ мусалмон бошад. Ин аст ҳулосаи суҳанрониҳои чаноби С.Арутюнов.

Олими дигар Александр Умнов – коршиноси институти омӯзиши Исроил ва Шарқи Наздик дар суҳанронии худ по фарохтар ниҳодааст. Ӯ мегӯяд: «Дар таърихи башарият ҳамагӣ як маротиба як давлате будааст, ки тамоми сиёсати берунаи худро дар асоси террорҳои сиёсӣ пеш мебардааст. Он давлат дар ҳудуди Шарқи Форс ҷойгир будааст. Мақсади асосии подшоҳи ин кишвар Ҳасан – ас Сабоҳ аз байн бурдани кофирон будааст. Барои ин мақсадҳо ӯ ҳазорҳо фидоӣ тарбия карда будааст. Ва инак ҳазор сол баъд Усома ибни Лодан кори ӯро идома медиҳад». Дар ҷавоб ҳаминро мегӯем, ки ин гуфтаҳо на танҳо нодида гирифтани таърих, балки тӯҳмат ба он аст. Усомаро бошад ҳеҷ гоҳ наметавон намояндаи ваколатдори дини мубини ислом ҳисобид. Касе дар ҷаҳони ислом ба ӯ чунин ҳақро намодааст, ки ба ин шева аз мусалмонҳо дифоъ кунад.

Бо овардани ин гуфтаҳо мақсади асосии муаллифони филм он аст, ки дар тамошобин нуқтаи назаре пайдо шавад, ки гӯё мусалмонҳо аз қадимулайём террористанд ва терроризми онҳо замоне дар сатҳи давлатӣ амал мекардааст.

Ҳамин тариқ аз гуфтаҳои боло саволҳои зиёде ба миён меоянд. Чаро Раиси Ҷумҳури як кишвари абарқудрат ошкоро «чанги салибиро», ки маънояш чанг бар зидди мусалмонҳост, эълон мекунад? Оё ӯ оқибати асафбори суҳанҳои худро намефаҳмад? Чаро олимоне, ки як умр дар

масъалаи дини мубини ислом тадқиқот бурдаанд, дар чунин лаҳзаҳои ҳассос нуқтаи назарро иброн мебаранд, ки ҳилофи аҳкоми шариат аст? Оё онҳо намефаҳманд, ки гуфтаҳоиашон тӯҳмат аст дар ҳақиқати дини мубини ислом? Чаро телевизиони давлатии Русия филмҳои пахш менамояд, ки метавонанд низомиҳои миллӣ – мазҳабиро барангезанд? Инро магар масъулини телевизион намефаҳманд? Мефаҳманд. Нағз мефаҳманд. Ҳам президенти ИМА мефаҳмад, ҳам олимони мефаҳманд, ҳам масъулини телевизион. Вале боз ҳам дидаву доништа ин корро мекунад. Ин корхоро барои он мекунад, ки дар роҳи пиёда кардани сиёсати геополитикӣ ва мановфеҷҷӯнаи доираҳои муайяни сиёсату низоми саҳмгузор бошанд. Аниқтар бигӯем онҳо дарҳости ҳамин доираҳо иҷро мекунад. Мубориза барои бозори сӯзишворӣ, мубориза барои бозори силоҳу муҳимот.

Баъди фурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ ҷаҳон ба марҳилаи навини худ ворид шуд. Дар саҳнаи сиёсати ҷаҳонӣ ИМА якҷато гардид. ИМА акнун меҳаҳад, ки ҷаҳонро дар сурате, ки барояш лозим аст, ҳамон гуна бушинад. Барои ин дастҳои бод дароз бошанд. Дар ҳамаи ҷаҳон канори олам бод базаҳои низоми худро дошта бошанд. Ин корро президенти ИМА ҳамон вақт карда метавонад, ки агар дар кишвараш аз шахравандӣ одди шурӯъ карда, то конгрессмен ҳама аз ӯ пуштибонӣ кунанд. Барои он ки сиёсати ӯро дастгирӣ кунанд, бод дар назари онҳо аввал душмане пайдо кард (дар ғайби Иттиҳоди Шӯравӣ), сипас он душманро аз будаи бузургтар бод нишон дод. Зеро агар бигӯянд, ки ИМА бо як гурӯҳаки террористӣ дарнабарданд, мардум онҳоро нахоҳад фаҳмид. Вале агар бигӯянд, ки намояндагони дини ислом, яке аз бузургтарин динҳои олам алайҳи онҳо ҷаҳод эълон кардаанд, он гоҳ мардум чизе нахоҳанд гуфт, ҳомӯшона дарҳостҳои онҳоро хоҳанд пазируфт. Ин аллакай ноҳун задан бо торҳои нозуки эҳсосоти миллӣ – мазҳабии онҳо мебошад. Он гоҳ дастҳои онҳо кушода хоҳанд шуд.

Оқибати ин сиёсат, яъне сиёсати ба муқобили якдигар барангехтани тамаддунҳо сиёсати фоҷиабор аст. Агар ИМА баъди

Афғонистон «меҳвари шарорат» гуфта аввал ба Ироқ ҳамла кунад ва сипас Эронро мавриди хучумҳои худ қарор бидиҳад, ба вуқӯъ пайвастанӣ бархӯрди тамаддунҳо ногузир аст. Он гоҳ ҷаҳон бо вартаи нобудӣ рӯ ба рӯ хоҳад шуд. Агар ИМА ба иқтидори машинаи ҳарбӣ – сиёсии худ умед бибандад, хато мекунад. Инро дар Ғарб ва Русия андешамандони ин мамолик хеле хуб дарк кардаанд. Чунончи режиссёри машҳури рус Андрей Кончаловский дар ин робита рӯи рост мегӯяд: «Амрикоӣҳо дар ин ҷанг наметавонанд ғалаба кунанд. Зеро ҳар як ҷанг бар пояи фидокорӣ, ҷоннисорӣ устувор аст, на бар асоси қатлу куштори дигарон. Имрӯз дар кишварҳои исломӣ ҳақдиқал 10 миллион касро пайдо кардан мумкин аст, ки омодаи бо худ гирифтани бомба ва ба ҷои заррӯӣ рафтани ҳастанд. Ва онҳо аз мурдан наметарсанд».

Бо овардани ин иқтибос ман гуфтани нестам, ки агар ҷанги тамаддунҳо оғоз шавад, (инро ман не, Семуэль Хантингтон пешгӯӣ мекунад) дар он муҳолифони Амрико, яъне ҷаҳони ислом ғалаба хоҳанд кард. На, чунин нахоҳад шуд. Биёед, таърихи начандон дурро ба ёд биёрем. Ҳамагӣ бисту чанд сол муқаддам яке аз абарқудратҳои ҷаҳон, Иттиҳоди Шӯравӣ ба қафомондатарин кишвари исломӣ, ҳамсоияи худ Афғонистон ҳамла бурд. Дар давоми даҳ соли ҷанги хунин бо вучуди доштани навтарин ва пуриқтидортарин техникаи низомӣ, аслиҳаи қатли ом, нерӯи низомии варзида, натавонист болои ин кишвар тасаллут пайдо кунад. Баръакс шикаст хӯрд, шармандавор ақиб нишаст ва оқибат захмҳои ҷангро дар худ натавонист мудавво кунад ва билохира аз ҳам фуру пошид. Вале мо наметавонем бигӯем, ки дар ин ҷанг Афғонистон ғалаба кард. Афғонистон ва мардуми он чунон зарбаҳои таҳаммул карданд, ки то ба ҳол наметавонанд ба худ биёянд. Миллионҳо нафар афғонҳо кушта шуданд. Миллионҳои дигар ҷилои ватан карданд. Ҳазорҳо шахру қарияҷоти онҳо ба харобазор табдил ёфт. Ҳазорҳо техникаи низомиро, ки ба ғанимат бурданд, бо силоҳу муҳимоти беандоза зиёде бар муқобили якдигар, дар ҷанги таҳмили шахрвандӣ истифода карданд. Аз ин ҷанги дохилии афғонҳо кӣ зарар дид? Дар

баробари афгонҳо ҷаҳони муттамаддин! Афғонистон ба маркази терроризми байналмиллалӣ ва истеҳсоли маводи мухаддир табдил ёфт. Террористони дар Афғонистон таълимгирифта ба Амрико ҳамла бурданд. Ҳеҷоини дар Афғонистон истеҳсолшуда риштаи умри садҳо ҳазор шахрвандони Русия ва Амрико дар ҷавонӣ кандааст, хисороти зиёдеро ба кори тарбияи насли навраси ин кишварҳо ворид кардааст. Агар дақиқан бигӯем на танҳо ин кишварҳо, балки тамоми ҷаҳон имрӯз ҳосили талхи бетафовутӣ, бефаъолиятии худро дар қиболи қазияи Афғонистон мечашад. Агар ҳамлаи Иттиҳоди Шӯравӣ ба Афғонистон намебуд, шояд Иттиҳоди Шӯравӣ худ пойбарҷо ва ҷаҳон аз ин балоҳо дар амон мебуд. Афғонистон ба маркази террористони байналмиллалӣ табдил намеёфт ва 80 дар садаи маводи мухаддири ҷаҳонро истеҳсол намекард?

Шояд баъди ин гуфтаҳои болоӣ нафаре аз ҷонибдорони сиёсати имрӯзаи Раиси Ҷумҳури ИМА даъво кунад, ки Иттиҳоди Шӯравӣ дар ҷанги Афғонистон барои он шикаст хӯрд, ки ИМА ва мамолики Ғарб аз муҷоҳиддини Афғонистон шадидан пуштибонӣ мекарданд. Бале, ҳамин тавр буд, ин ҳақиқат аст. Табиати ҷанг чунин аст. Вақте, ки ҷанг байни ду қувва шурӯъ мешавад, ҳатман қувваҳои дигаре пайдо мешаванд, ки ба ҳарду ҷониб кӯмак мекунанд. Ва ин қувваҳои кӯмаккунандаи душман метавонанд аз дохили кишварҳои ҷангкунанда низ буруз кунанд. Ҳодисаи гаравгонгирии Маскавро тамоми ҷаҳон, аз ҷумла роҳбарони кишварҳои исломӣ маҳкум карданд. Вале боз ҳам буданд нерӯҳои, ки ҳатто аз иброи нуктаи назари худ дар бораи дастгирии ин амали террористон худдорӣ накарданд. Ҳатто дар Русия. Не, онҳо гурӯҳҳои исломӣ набуданд. Онҳо намояндаҳои аҳзоби бонуфузи сиёсии Русия буданд. Масалан, роҳбари ҳизби «Трудовая Россия» В.Анпилов дар ҳузури хабарнигорон дар наздикии маҳалли гаравгонгирӣ ошкоро эълон дошт, ки «агар онҳо (террористон) сафорати Амрико ё Кремлро ишғол мекарданд, ман ҷонибдори онҳо мебудам». Агар дар Русия кор то ба дараҷае расида бошад, ки лидерони аҳзоби сиёсиаш дар сурати ҳамлаи

ба ном «террористони исломӣ» ба сафорати ИМА ё Кремл омодаи аз террористон ҷонибдорӣ кардан бошанд, пас бояд фикр кард, ки худое нахоста, дар сурати огози ҷанги тамаддунҳо, ҷӣ ҳаводисе метавонад дар дохили ин кишварҳои сермиллат ба вуқӯъ бипайвандад.

Дар хотима ҳаминро гуфтаниям, ки мавзӯи инъикоси ҳаводиси террористӣ, махсусан терроризми байналмиллалӣ дар саҳифаҳои матбуот, барномаҳои радио ва телевизион мавзӯи хеле ҳассос ва мубрами рӯз аст. Саҳлангорӣ ва бепарвоӣ дар ҷараёни инъикоси ин мавзӯъ метавонад на танҳо ба фочиаи инсонҳо, балки ба фочиаи байни миллатҳо ва мазҳабҳо оварда расонад. Аз ин рӯ хуб мебуд, ки ҳангоми инъикоси ин ҳодисаҳо аз ном бурдани мансубияти милли ва мазҳабӣ – динии террористон ва ҷинояткорон худдорӣ мекардем. На дар сухан, балки дар амал исбот мекардем, ки «террорист дин ва миллат надорад».

«Тоҷикистон», 28 ноябри 2002.

ДАР ЎЗБЕКИСТОН «ОИНА» - РО БАСТАНД. ЧАРО?

Шодио хурсандии муаллимону мактаббачагони мактабҳои тоҷикии шаҳри Самарқандро он рӯз, яъне рӯзи чоп шудани шумораи нахустини нашрияти «Оина», ҳадду канор набуд. Он рӯз хурду калон, зану мард, пиру ҷавони Самарқанд якдигарро бо ин рӯйдоди муҳими фарҳангӣ, бо ин мужда табрик меғуфтанд. Охир он ҳодисаи фараҳбахш чӣ гуна мужда набошад? Худ қазоват кунед. Баъди ғурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ вазъи мактабу маориф барои намояндагони миллатҳои ғайриӯзбек дар ин кишвари ба тозагӣ ба истиклол расида хеле ҳам вазину мушкил гардид. Ба хусус аҳолии тоҷикзабони Самарқанд, ки аксариятро дар ин шаҳри бостонӣ ташкил меоданд, аз нарасидани китобҳои дарсӣ ва илмиву бадеӣ ба забони модариашон ба шиддат танқисӣ мекашиданд. Ҷанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон барои баъзе аз роҳбарони шаҳр ва ҳатто ҷумҳурӣ, ки аз рушду нумӯи забон ва фарҳанги тоҷикӣ дар кишвар хушашон намеомад ва ҳоло ҳам намеояд, баҳонае шуд то аз инкишофу тараққиёти робитаҳои фарҳангӣ, ба хусус дар соҳаи маорифи халқ, бо роҳҳои гуногун ҷилавгирӣ намоянд. Тӯли 10 соли истиклолияти Ҷумҳурии Ўзбекистон барои фарзандони тоҷикзабонҳои ин кишвар аз Тоҷикистон як китоби дарсӣ ба забони тоҷикӣ расман ворид нашудааст. Баръакс аксарияти китобҳои дарсӣ ва бадеӣ ба забони тоҷикӣ иншошударо, ки қабл аз ғурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ ба ин кишвар оварда буданд, бо баҳонаҳои сохтаву бофтаи гуногун аз байн бурданд. Муаллимону мактаббачагони тоҷикзабони Ўзбекистон аз нарасидани маводи таълимӣ, ба хусус китобҳои дарсӣ, ба забони модариашон ба мушкилоти зиёд рӯ ба рӯ буданд ва то ба ҳол ҳастанд. Аз ин рӯ нашрияти «Оина», ки барои омӯзгорон ва шогирдонии мактаб пешбинӣ шуда буд, дар чунин шароит метавонист то андозаи ин ҳалои

фарҳангиву таълимиро пур созад ва каме ҳам бошад чун оби зулоли чашмасорон ҳалқи алоқамандон ва дӯстдорони фарҳангу забони тоҷикиро шодком намояд. Ё ба ибораи дигар бигӯем «Оина» дар ин ҳолат абреро мемонд, ки гулҳову раёҳини ташналаб дар фироқи борони ҷонбахшаш чашмиҷор буданд.

Шумораҳои нахустини «Оина» интизориҳои алоқамандонашро ҷомаи амал пӯшонд. Ҳар як хонандаи «Оина» дар он дӯсти мушфиқ, маслиҳатгар, омӯзгори ғамхор, ҳамрози дамсози худро дид. Олимону зиёӣёни хирадманду дурандеши Самарқанд дигар чашм ба умеди китобҳои дарсӣ аз Тоҷикистон нашуда, худ ба навиштани рисолаҳои таълимӣ шурӯъ карданд ва онҳоро барои кӯмаки муаллимону шогирдони мактабҳо дар саҳифаҳои «Оина» ба нашр мерасонданд. Ба ғайр аз ин дар саҳифаҳои ин нашрия, ки моҳе ду маротиба дар ҳаҷми 8 саҳифаи варақи А – 4, ҷоп мешуд, бисёр матолиби ҷолиб ба таъбир мерасид. Муаллифони ин навиштаҳо аз хонандагони синфҳои ибтидоӣ шурӯъ карда то олимони унвондор бо як дилгармие масоили мавриди таваҷҷӯҳашонро ба баррасии умум мегузоштанд. Мавзӯҳои забони модарӣ, васфи китоб, муаллим, ватандӯстӣ, некиву накӯкорӣ, қиссаҳо аз ҳаёти қаҳрамонҳои миллӣ, аз эҷодиёти хонандагон дар саҳифаҳои нашрия мавзӯҳои муҳимтарин ба шумор мерафтанд. Кор ба ҷое расид, ки худи хонандагони нашрия масъалаи обунаро бардошта, тақозо намуданд, ки он аз ин ба баъд ҳафтае як маротиба нашр шавад. Ҳар рӯз ба унвони «Оина» садҳо номаву мактубҳо ворид мешуд. Дар онҳо яке ҷопи шеърашро дархост мекарду дигаре устодашро табрик мегуфту саввумӣ дар бораи масъалаи дигари доғи рӯз изҳори ақида мекард ва ғайраву ҳоказо.

Вале баъди нашри шумораи 15-уми рӯзномаи «Оина» сардори раёсати матбуоти вилояти Самарқанд М. Эралиев бо фармони рақами понздаҳи худ аз 28 март соли 2001 ҷопи «Оина»-ро мамнӯъ эълон кард. Чаро? Чӣ сабабҳо боиси он шуданд, ки ин нашрияи маҳбуи самарқандихоро бастанд? Зоҳиран воқеаи муҳиме рух надодааст, -

мегӯяд сармуҳаррири он журналисти шинохтаи Ҷумҳурии Ўзбекистон Раҳим Мавлонӣ. Яке аз муассисони нашрия бо баҳонаи он ки фаъолияти «Оина» ӯро писанд нест аз мақоми худ расман даст мекашад ва аз ин хусус ба идораи раёсати матбуоти вилояти Самарқанд хатти гузориш медиҳад. Дар ин идора ба ҷои он ки аз асли воқеа бохабар шаванд ва сабабҳои чунин тасмим гирифтани яке аз муассисонро бифаҳманд, чуноне, ки мегӯянд, нархи сабзиву пиёзро напурсида, қарори баста шудани нашрияро мебарорад. Ба фикри адвокати нашрия Д.Тоҷибоева тибқи қонунҳои ҷорӣ Ҷумҳурии Ўзбекистон сардори раёсати матбуоти вилояти Самарқанд набояд аризае яке аз муассисон даъвогарро бе протоколи ҷаласаи маҷлиси умумии кормандони нашрия ва дигар муассисони он, ки дар он сабабҳои низоъи байни муассисон бояд инъикоси ҳудро меёфт, қабул мекард. Тибқи қонун М.Эралиев бояд ҳатман бо сармуҳаррири нашрия Р.Мавлонӣ сӯҳбате медошт. Вале мутаассифона, ин гуна корҳо амалӣ нашуданд. Ба болои сӯхта намақоб дар қарори баста шудани «Оина» нуктае дарҷ карда мешавад, ки тибқи он «агар муассисон кӯшиши дубора ба қайд гирифтани нашрияро намоянд», комиссияи махсусе созмон дода мешавад, ки он фаъолияти нашрияро амиқ мавриди тафтиш қарор медиҳад ва хулосабарорӣ мекунад. Танҳо баъд аз ин иҷозати аз нав ба фаъолият шурӯъ кардани он дода мешавад ё на, маълум хоҳад шуд. Табиист, ки кормандону муассисони «Оина» барои аз сари нав сабти ном шудан ба раёсати матбуоти вилоят бо ариза муроҷиат карданд. Дар ҷавоб тибқи ваъдаи қаблӣ сардори раёсати матбуот комиссияи махсусро барои тафтишоти фаъолияти нашрия созмон дод. Дар як муддати кӯтоҳ фаъолияти нашрия мавриди тафтиш ин комиссия қарор гирифт ва дар ниҳоят қор он комиссия хулоса баровард, ки нашрияи «Оина» аз нав ба қайд гирифта нашавад. Зеро он гӯё бо материалҳои дар саҳифаҳои худ нашрнамуда «ба бад шудани муносибатҳои байни миллӣ дар кишвар мусоидат карда, аз доираи як рӯзномаи барои ҷавонон пешбинишуда пой фарохтар

ниҳодааст» ва боз ба ҳамин монанд чандин айбҳои дигар ба болои ин нашрия бор шудааст.

Вале сармуҳаррир Раҳим Мавлонӣ ва адвокати нашрия Д.Тоҷибоева дар чараёни конференси чоруми намояндагони васоити ахбори умуми мамолики Осиёи Марказӣ, ки рӯзҳои 26 ва 27 – уми сентябри соли 2002 дар Тошканд барпо шуд ва нависандаи ин сатрҳо низ дар он иштирокчӣ буд, изҳор доштанд, ки тамоми ин маъракаи баста шудани «Оина» ғайриқонунӣ сураат гирифтааст. Пеш аз ҳама раёсати матбуоти вилоятӣ қонунан ҳуқуқи созмон додани чунин комиссияро надоштааст. Сипас ҳулосаи ин комиссия нодуруст аст. Ҳулоса дар асоси тарҷумани нодурусти материалҳои газета аз тоҷикӣ ба ўзбекӣ таҳия шудааст. Аввалан тарҷумаро ашхоси ғайримутахассис иҷро кардаанд ва дуввум он ки талаботи принципҳои ҳуқуқӣ ба ин навъи ҳуҷҷат ба инобат гирифта нашудааст. Ё ба ибораи дигар бигўем ин ҳуҷҷат ғайриқонунӣ тартиб дода шудааст. Ба ҳар ҳол кормандони нашрия ба умеди тантанани ҳақиқат ва адолат борҳо ба мақомотҳои гуногуни дахлдори Ўзбекистон, аз ҷумла ба суд муроҷиат карданд. Вале ҳар бор кор бе натиҷаи барои нашрия мусбат анҷом мегирифт. Ҳарчанд дар муроғиҳои судӣ борҳо исбот шуд, ки маводҳои дар саҳифаҳои «Оина» ҷопшуда барои кишвар ё муносибатҳои миллӣ дар Ўзбекистон ягон хел зарари маънавӣ ё сиёсӣ наовардаанд ва надоранд, вале боз ҳам ҳукуматдорон барои нашри рӯзнома иҷозат намедиханд. Ба маврид аст бигўем, ки дар он вақте, ки нашрия ба ҷоп мерасид, дар Ўзбекистон сонсур (цензура) ҳанӯз ҳам вучуд дошт ва ҳеҷ як рӯзнома наметавонист матолиберо ҷоп кунад, ки мазмуни он бар зарари манофеи кишвар бошад. Аз ин рӯ чунин айбъэлонкуниҳо ботил ва хандаоваранд.

Рӯзноманигорони «Оина» дар ин фурсате, ки нашрияшон баста шудааст, чи тавре ки қаблан ҳам гуфтем, борҳо ба идораҳои гуногун, аз он ҷумла созмонҳои байналмиллалӣ дифоъ аз ҳуқуқи журналистон ва умуман шаҳрвандон муроҷиат кардаанд. Чунин созмонҳои бонуфузи байналмиллалӣ аз қабиле Созмони Амният ва Ҳамкории Аврупо,

Интерньюс, Институти Мунъакискунандаи Чанг ва Сулҳи Британия ва гайра бешубҳа ин қазияро дунболигирӣ мекунанд. Вале бояд гуфт, ки қотеъиятро дар ҳалли ин масъала дар фаъолияти онҳо имрӯз дигар мушоҳида намекунем. Умуман баъди ба ихтиёри эътилофи зидди терроризми байналмиллалӣ воғузор кардани ҳудудҳои ҳеш роҳбарони баъзе аз кишварҳои Осиёи Марказӣ бо вучуди поймолкуниҳои ҳуқуқи шаҳрвандон аз ҷониби мақомоташон дигар мавриди мазамату интиқоди Созмонҳои байналмиллалӣ дифоъ аз ҳуқуқи инсонҳо қарор намегиранд. Ба ҳар ҳол он муносибатеро, ки қаблан ин Созмонҳои байналмиллалӣ дар ин масъала зоҳир мекарданд, имрӯз мутаассифона, мушоҳида намекунем. Албатта ин чиз ба раванди демократикунонӣ дар ин кишварҳо бе таъсир нахоҳад монд.

Вале гила аз созмонҳои байналмиллалӣ он вақт ба маврид мебуд, ки аввал мо, тоҷикистониҳо худ дар ин самт кореро анҷом дода бошем. Ҳарчанд дар бораи дағалона поймол шудани ҳуқуқи намояндагони миллатҳои аққалият, аз ҷумла тоҷикон дар Ҷумҳурии Ёзбекистон расонаҳои ахбори умумӣ дунё хабарҳои сершуморе паҳн карда бошанд ҳам, вале мутаассифона, воқунишоро дар ин робита мо аз сӯи мақомоти расмӣ ҷумҳуриӣ намебинем. Борҳо мо аз расонаҳои хабарии дунё шунидаем, ки дар Ҷумҳурии Ёзбекистон бо баҳонаҳои гуногун мактабҳои тоҷикиро мебанданд, тоҷиконро дар идораҳои бонуфузу муҳими давлатӣ маҳз ба хотири мансубияти миллиашон ба кор қабул намекунанд. Фишорҳои моддиву равонӣ дар ин кишвар ҷунон ҳам моҳирона болои ин миллат ворид карда мешавад, ки намояндагони он ботадрич ба хотири аз даст надодани «ҳаёти осудаҳолона дар оянда» аз тоҷик будани ҳеш даст мекашанд ё ақаллан фарзандони худро ба мактабҳои ўзбекӣ медаханд, то минбаъд ба мушкилоти сунъӣ мувоҷеҳ нашаванд. Магар натиҷаи ҳамин гуна фишорҳо нест, ки имрӯз дар Бухорои Шарифе, ки ҳамагӣ 80 – сол пеш (80 – сол дар назди таърих лаҳзае беш нест) на танҳо қариб тамоми муассисаҳои маориф ва фарҳангӣ бо забони тоҷикӣ амал мекарданд, балки ҳуччатгузорӣ дар

давлатдорӣ низ бо ҳамин забон сурат мегирифт, имрӯз ҳамагӣ дар як мактаби миёна таълим ба забони тоҷикӣ мегузараду халос. Тасаввур кунед, як мактаб барои шаҳре, ки нуфузаш аз ду миллион зиёдтар асту ва қариб, ки ҳамагӣ дар хона ба тоҷикӣ ҳарф мезананд. Хайр, он қадар дур наравем, ҳамагӣ 10 – сол пеш дар Бухоро аҳволи тоҷикон дар масъалаи мактабу маориф дар муқоиса бо имрӯз хеле беҳтар буд. Мактабҳо зиёдтар буданд ва онҳо бо китобҳои дарсӣ ва асбобҳои хониш беҳтар таъмин мешуданд.

Бо овардани ин мисолҳо ман чӣ гуфтаниам? Не, ман гуфтани нестам, ки дар кишвари мо низ чунин сиёсати нодурустро алайҳи аққалиятҳои миллӣ, алалхусус ўзбекҳо пеш бигиранд. Ин сиёсати нодуруст ва аблаҳона аст. Ман тамоман зидди онам, ки дар ҷараёни ҳаллу ҷасли ин масъалаҳо дар муносибатҳои дучонибаи Тоҷикистону Ўзбекистон ҳалале эҷод шавад. Мо бояд муносибатҳои ҳасанаи ҳешро дар ҳама соҳаҳои ҳаёт ҳифз намоем ва инкишоф диҳем. Дар баробари ин мо набояд аз он фишору таъқиботе, ки болои ҳамзабонони мо дар ин кишвар сурат мегиранд, сарфи назар намоем, онҳоро нодида бигирем. Ба хусус вақте, ки имрӯз бо овози баланд даъвои соҳиби кишвареро мекунем, ки гӯё пуштибони тамоми тоҷикзабонони дунё ҳаст. Пас биеед, ин даъвои худро дар амал аққалан боре исбот созем!! Бубинед, Ҷумҳурии Ўзбекистон вақте, ки манофеи давлатии худро дар ҳатар дид, бо истифода аз тамоми воситаи каналҳои кишвари моро бо он айбдор кард, ки дар ҳудуди худ размандағони Ҳаракати Исломии Ўзбекистонро бо мақсадҳои ғаразнок нигоҳ медорад. Ҳатто чандин деҳқадаҳои мо он рӯзҳо мавриди ҳамлаҳои ҳавоии тайёраҳои ин кишвар қарор гирифтанд. Баъдан бо вучуди он ки ин нерӯҳои муҳолифини давлати Ўзбекистон аз кишвари мо ихроҷ шуданд ва инро мақомоти расмии Ҷумҳурии Ўзбекистон нағз медонистанд, айбъълонкуниҳо, мутаассифона, то дер боз идома доштанд. Ва онҳо маъмулан дар сатҳи мақомоти давлатӣ сурат мегирифтанд. Вале мо оиди он бедодғарихое, ки нисбати тоҷикони Дарай Ниҳони вилояти Сурхандарё аз ҷониби мақомоти амниятӣ ва

интизомии ин кишвар бо баҳонаи ҳамкорӣ кардан бо размандағони Чумъбои Намангонӣ сурат гирифтанд, расман вокунише нишон надодем, эътирозе накардем. Ҳамин буд, ки ҳамаи онҳо аз макони аҷдодии худ ба гӯшаҳои барои зиндагӣ тоқатфарсои Ўзбекистон бадарға шуданд. Ва имрӯз, тибқи иттилои расонаҳои хабарии дунё, макони қаблии зисти онҳо ба пойгоҳҳои таълими низомиёни полковники шӯришгар Маҳмуд Худойбердиев табдил ёфтааст. Ин аст подоши бефаъолиятии мо. Пас, биёед мо низ овози эътироз баланд кунем, охир Дараи Ниҳон дар наздикии марзи Тоҷикистону Ўзбекистон ҷойгир шудааст ва ҳадафҳои ин дастаи исёнгар низ аз касе пинҳон нест. Вучуди ин нерӯҳо дар наздики сарҳадоти мо хатарест ба мановеи миллии мо. Ё ин корро вақте мекунем, ки мисли ноябри соли 1998 онҳо ба хоки муқаддаси мо шабехун бизананд, қисмате аз худуди моро дар таҳти назорати худ бигиранд ва талабҳои зиёдеро пеш бигуздоранд?

Дар масъалаи рӯзномаи «Оина» ва вазъи ҳузангези мактабҳои тоҷикӣ дар шаҳрҳои навоҳии тоҷикнишини Чумҳурии Ўзбекистон низ набояд имрӯз мӯҳри хомӯшӣ бар лаб дошта бошем. Агар имрӯз мо овози эътирозро дар сатҳи давлатӣ баланд накунем вазъият дар ин самт аз ин ҳам бад шуданаш мумкин аст. Вале бояд иқрор шуд, ки кор танҳо бо эътирозу айбёнҳои буд намешавад. Роҳҳои дигари ислоҳи вазъиятро низ бояд ҷустуҷӯ кард, муносибатҳои илмиву фарҳангиро густариш бояд дод. Замоне ин ду халқи бародар дар як кишвар бо ҳам осудаҳолона зиндагӣ мекарданд ва нисбати ҳамдигар даъвое надоштанд. Вале сарнавишт онҳоро аз ҳам ҷудо кард. Аҷнабиён Осиеи Марказиро ба хотири мақсадҳои ғаразноки худ аз рӯи принципҳои мансубияти миллии гӯё ба давлатҳои алоҳида ҷудо карданд. Дар асл онҳо кореро карданд, ки агар мо бошандағони он ақли солимноро кор нафармоем, асрҳо аз вартаи муноқишаву бесуботиҳо берун нахоҳем шуд. Ҳарчӣ, ки ношуданӣ буд, шуд ва мо ба хотири сулҳу суботи ин кишварҳо, рушду нумӯи сокинони ин мамолик ба хати марзие, ки имрӯз ин кишварҳоро печондааст, эҳтиром қоиладар ҳастем, даъвое надорем ва ҳар як шахси солимақли ин

минтақа бояд дар ҳамин ақида бошад. Аммо ҳаёт нишон медиҳад, ки барои барқарории тинчиву осудаҳолӣ дар ин сарзамин, ин басанда нест, боз як чизи дигар низ хеле зарур аст. Лозим аст, ки ақаллиятҳои миллии чи дар Тоҷикистон ва чи дар Ёзбекистон аз ҳаққи ҳуқуқҳои баробар бархурдор бошанд. Аз сӯи намояндагони миллатҳои, ки аксариятро ташкил медиҳанд, мавриди эҳтиром қарор бигиранд. Дар роҳи инкишофи моддиву маънавии онҳо монеъаҳо эҷод нашаванд. Озодона битавонанд бо забони модарии хеш дарс бихонанд, рӯзнома бароранд, умуман қору зиндагӣ кунанд. Ин қорро ба хотири эҳтироми ҳуқуқи башар бояд қард. Ин қорро ба хотири ояндаи неки фарзандони ин ду миллат бояд қард.

Тоҷикистон, ноябри соли 2002

ҲОЛО АЗ 10 ЖУРНАЛИСТИ ТОЧИК

10 ВАЗИР НАМЕТАВОН СОХТ

Ба андешаи Шумо журналистикаи сиёсӣ чист?

Журналистика худ сиёсат аст ва бе сиёсат вучуд дошта наметавонад. Сиёсат низ имрӯз бе журналистика маъно надорад. Пас журналистикаи сиёсӣ гуфтан, яъне мисле, ки қанди ширин, қаланфур тез, шири сафед гуфтан аст. Қанд албатта ширин аст, қаланфур, ки шуд, ҳатман мазааш тез мешавад, шир танҳо ҳамон вақт шир аст, ки сафед бошад. Вале, дар ин ҷо фикр мекунам, аз журналистикаи сиёсӣ гуфтан манзур як самти фаъолияти журналистӣ ҳаст.

Сиёсати давлат асосан ду навъ мешавад. Сиёсати дохилӣ ва сиёсати хориҷӣ. Сиёсати дохилии давлат иборат аст, аз сиёсати иқтисодӣ, сиёсати иҷтимоӣ, сиёсати миллӣ, сиёсати демографӣ ва ғ.х. Сиёсати хориҷии кишвар низ ҳамин гуна тарафҳои зиёд дорад. Рисолати журналистикаи сиёсӣ дар он аст, ки ҳамаи тарафҳои ин сиёсати давлатро инъикос наояд, ба баррасӣ гирад, таҳлил кунад. Фарз кардем, агар журналист танҳо бо додани хабарҳо ва навигариҳо дар бораи иқтисодиёт иктифо кунад, ин самти фаъолияти ӯ бештар ба журналистикаи иттилоотӣ мансуб аст. Вале агар журналист сиёсати иқтисодии давлатро ба баррасӣ бигирад, камбудиву пирӯзиҳои ин сиёсатро таҳлил наояд, натиҷагирӣ кунад, ин журналистикаи сиёсӣ ҳаст.

Журналистоне, ки дар нашрияҳои ин ва ё он ҳизб фаъолият мекунанд ва аз манофеи ин аҳзоб ҳимоят менамоянд, низ мансуби журналистикаи сиёсӣ ҳастанд.

Журналистикаи сиёсӣ дар кишвари мо имрӯзҳо марҳилаи нави ташаққули худро аз сар мегузаронад.

Сиёсатмадори бузурги Олмон Отто Бисмарк дар замони худ гуфта буд: «Ман метавонам аз 10 журналист 10 вазир созам, вале аз 10 вазир як

журналист баромаданаш гумон аст». Ба андешаи Шумо дар Тоҷикистон барои ин замина вучуд дорад?

Дар Тоҷикистони феълӣ дар марҳилаи ҳозира ба гумон аст, ки аз 10 журналист 10 вазир сохтан мумкин бошад. Зеро дар ҳоли ҳозир журналистери намебинам, ки пурра ва ҳамаҷониба худро омодаи вазир шудан карда бошад. Албатта на ба мисли баъзе аз он вазироне, ки имрӯз дар ҳукумат ҳастанд. Даст ба рӯи сина бигзорему бигӯем, ки оё мо журналисте дорем, ки имрӯз қодир аст, ки фаъолияти як вазоратхонаро пурра таҳлил карда, хусну қубҳи онро ба хонандагону муштарӣён гуфта диҳад? Вале, дуруст аст, бо эҳтимоли зиёд ин хел журналист дорем! Вале, мутаассифона, он журналисти эҳтимоли то ханӯз ин корро анҷом намодааст. Журналист ҳамон вақт метавонад ҷои вазирро бигирад, ки бо навиштаҳои худ исбот карда бошад, ки ӯ аз вазир зиёдтар медонад ва корро ҳам хубтар карда метавонад.

Журналист кӣ буда метавонад: назоратчиӣ ҷомеа, оппозитсионӣ ҳукумат, хизматгори ашхос ё гурӯҳҳои алоҳида, миёнрави ҳамаи қишрҳои ҷомеа? «Ҳокимияти чорум» - ин мафҳумро ба журналистикаи тоҷик нисбат додан мумкин аст?

Кӣ будани журналист дар ҷомеаи мо бештар ба мавқеъгирии ҳуди ӯ вобастааст. Журналистоне, ки дар расонаҳои хабарии ҳукумат кор менамоянд, табиист, ки пурра аз сиёсати ҳукумат ҷонибдорӣ мекунанд. Кӯшишҳо ба харҷ медиҳанд, ки ин ҳукумат дар байни мардум маҳбубият касб кунад. Бинобар ин баъзан аз камбудҳои ҷиддиӣ ин ҳукумат сарфи назар мекунанд, ё мулоимтар карда бигӯем, онҳоро нодида мегиранд.

Журналистоне, ки дар нашрияҳои ҳизбӣ кор мекунанд, албатта маъмулан дар дифои манобеи ҳизбӣ ҳастанд. Одатан онҳо мекӯшанд, то нишон диҳанд, ки ба ҳукумат дар оппозитсия мебошанд. Албатта ба истиснои нашрияи ҳизби ҳоким «Минбари халқ».

Журналистоне, ки дар рӯзномаҳои хусусӣ кор мекунанд, бештар паи он ҳастанд, ки рӯзномаву маҷаллаҳои бозоргир бошад, тиражи онҳо афзояд.

Як гурӯҳи калони журналистони хеле фаъол ва варзидаи тоҷик дар баъзе аз расонаҳои хабарии маъруфи кишварҳои хориҷӣ ифои вазифа мекунанд. Талабот ва қоидаҳои қорӣ дар ин расонаҳо ба мавқеъгирии ин қабил журналистони мо таъсири худро гузоштаанд.

Гурӯҳи дигари журналистон, ки худро рӯзноманигорони мустақил меноманд, низ мавқеъгирии ба худ хос доранд. Онҳо воқеа ва рӯйдодҳои дохиливу хориҷи кишварро маъмулан аз дидгоҳи худ инъикос ва баррасӣ мекунанд, ба онҳо аз даричаи донишу фаҳмиши худ назар меафкананд ва ин қабил журналистон низ хонандаи худро доранд.

Барои он ки баъди чунин гурӯҳбандӣ дар зеҳни хонандаи гиромӣ фаҳмиши ғалат пайдо нашавад, бояд бигӯем, ки дар журналистикаи тоҷик имрӯз мавзӯҳои ҳастанд, ки новобаста аз мавқеъгирии журналистон, бояд аз як дарича, аз як нигоҳ арзёбӣ шаванд, як хел натиҷагирӣ дошта бошанд. Инҳо мавзӯҳои таҳкими раванди сулҳу субот дар кишвар, торафт мустақкам намудани ваҳдати миллӣ ва ҳалалнопазирии он, мубориза алайҳи қиноятқорӣ, ба хусус терроризм, кочоқи маводи муҳаддир, кочоқи силоҳ, коррупсия ва ғайра мебошанд. Хурсандиовар аст, ки бештари журналистони тоҷикро мавқеъгирӣ дар қибולי мавзӯҳои мутазаққира якхела аст. Мавқеи дуруст ва солим.

Вале мутаассифона, ин гуна натиҷагириро дар масъалаи ҳамраъӣи журналистӣ дида наметавонем. Барои ҳамин ҳам дар Тоҷикистони мо журналистика ҳанӯз «ҳокимияти чорум» нест. Мо, рӯзноманигорони тоҷик имрӯз ба мисли журналистони олмонӣ, фаронсавӣ ва дигар кишварҳои пешрафта, бо эҳсоси тафохур гуфта наметавонем, ки намояндагони «ҳокимияти чорум» ҳастем. Зеро ҳанӯз қорҳои зиёде ҳаст, ки барои расидан ба ин мартаба анҷомашон надодаем.

Барои мисол мо ҳанӯз ягон созмон ё иттиҳодияе надорем, ки тамоми журналистони Тоҷикистонро новобаста аз мансубияташон ба ин ё он расонаи хабарӣ, мавқеъгирии сиёсӣ иҷтимоиашон дар худ муттаҳид карда бошад. Вале, ҳастанд созмонҳои аз қабил Иттифоқи Журналистони Тоҷикистон, Ассоциатсияи журналистони Тоҷикистон

«Ҳамкориҳои иҷтимоӣ», Ҳазинаи гиromидошт ва дифоъ аз ҳуқуқи журналистони Тоҷикистон, Ассоциатсияи миллии расонаҳои мустақили ахбори оммаи Тоҷикистон ва ғайра. Вале мутаассифона, фаъолияти онҳо дар ин робита амалкарди «персонажҳои» як масали шоири машҳури рус Иван Крыловро ба хотир меорад. Барои ҳамин ҳам қишри осебпазири ҷомеа дар ҷанги шаҳрвандии таҳмилий маҳз ҳамин журналистон буданд. Барои ҳамин ҳам дар масъалаи гиromидошти шуҳрадои ҷанг кори назаргиреро анҷом надодаем.

Ҳаёти шахсии журналист ба кори амалии ӯ то кадом дараҷа метавонад таъсир дошта бошад? Журналисти тоҷик душман дорад? Ҳамраъии касбии журналистон дар ҳалли проблемаҳои умдаи кишвар ва мушкилоти касбии худ мушоҳида мешавад?

Журналист ҳам мисли дигар инсонҳо як узви ҷомеа ҳаст. Ӯ низ шодиву сурур, дарду андӯҳ дорад. Ва албатта дарду андӯҳи ӯ, шодиву сурураш наметавонад ба навиштаҳо ва гуфтаҳои таъсире надошта бошад. Вале навиштаҳои журналист ҳамон вақт мақбули оммаи васеи хонандагон мешаванд, ки онҳо аз инъикоси ҳаёти шахсиаш фарохтар рафта бошанд ва бештар мушкилоти ҷомеаро дар бар гирифта бошанд. Ва дар ин навишта журналист ғарази шахси надошта бошад.

Аз он ки тири нахустини ҷанги шаҳрвандӣ синаи журналистро бишқофт, аз он ки баъди истиқрори сулҳу субот ҳам журналистон ба шаҳодат мерасанд, чӣ гуна метавон нагӯям, ки журналисти тоҷик душман надорад? Бале, мутаассифона дорад ва бештар аз намояндагони дигар шуғлҳо. Вале ин ҳолат нишонгари ҳанӯз ҳам номукаммалии муносибатҳои байниинсонӣ дар ҷомеа мебошад. Онро кӣ бояд ислоҳ намояд? Албатта, пеш аз ҳама худи журналист. Дар ин кор ҳамраъии касбӣ, ки мутаассифона, ҳанӯз ҳам дар журналистикаи тоҷик ба таври бояду шояд вучуд надорад, нақши муҳимро бозӣ карда метавонад.

Маводи журналистӣ ба мушкилоти ҷомеаи Тоҷикистон то кадом дараҷа метавонад роҳи ҳал пешниҳод намояд?

Матбуотро оинаи ҳаёти ҷомеа мегӯянд, ки ин дуруст аст. Инсон ҳар субҳ дар оина акси худро дида, вобаста ба он чи ки дар он дидааст, амал мекунад. Агар мард бошад, ришу мӯйлабашро ба тартиб медарорад. Агар зан бошад, чеҳраашро орову торо медиҳад. Оина барои либоспӯшии инсонҳо кӯмак мерасонад. Тавассути оина мумкин аст ҳатто аз вазъи саломатии худ огаҳ шуд ва ё оиди он иттилои зарурӣ гирифт. Матбуот низ барои ҷамъияти як кишвар айнан мисли ҳамин оина барои як фард хизмат мекунад. Мутаассифона, муддатҳост, ки ба ин оина ҳафтае ҳамагӣ як маротиба назар меандозем ва табиист, ки аз ҳолату авзои хеш на ҳамеша саривақт, пурра огаҳ мешавем. Шояд яке аз сабабҳои асосии вучуди мушкилоти зиёди иқтисодиву иҷтимоӣ дар кишвар дар ҳамин бошад, ки ин оинаи ҳаёти ҷомеа ҳанӯз ҳам ба таври бояду шояд дар хизмати мардум нест.

Журналист чӣ масъулияте дар ҷомеа дорад ва журналистикаи тоҷик то кучо ба ин масъулияташ мувофиқ аст?

Журналист дар ҷомеа масъулияти бузург дорад. Вазифаи ӯ танҳо аз додани навигариҳову муталеъ сохтан аз рӯйдодҳои муҳим иборат нест. Баёни қиссаҳои шавқангезу зиндагиномаҳои пурмочаро низ ҳанӯз нисфи кор аст. Журналист ӯҳдадор аст, ки як қисмати бори гарони ҷомеаро ба дӯш дошта бошад. Ӯ инчунин вазифадор аст, ки аз бурузи эҳтимолии ин ва ё он мушкилоту проблемаҳо дар ҳаёти иҷтимоиву сиёсӣ, иқтисодиву фарҳангӣ дарак диҳад, роҳҳои пешгирӣ кардани онҳоро то ҳадди имкон нишон дода тавонад. Албатта, на ҳар як журналисти мо имрӯз ба ин кор қодир аст. Вале ӯ қодир аст, ки аз кӯмаки коршиносону мутахассисон истифода барад. Аниқтараш ин корро ба роҳ мондан масъулияти ӯст. Ва бояд бигӯем, ки дар ин самт журналистикаи имрӯзаи тоҷик қореро анҷом намодааст, ки моёи ифтихораш бошад.

Озодии журналист ин хоҳиши ҳамавақтаи журналистон буд. Журналисти сиёсӣ чи гуна озодиҳо дошта метавонад? Сӯнистифода аз касб дар журналистика вучуд дошта метавонад ва дар ҷомеаи Тоҷикистон чунин замина вучуд дорад?

Озодии журналист чист? Агар манзур аз озодии журналист ин озодона интихоб кардани мавзӯ, озодона баён кардани фикру ақида, озодона натицагириву хулосабарориҳо бошад, пас сад шукр, ки журналисти тоҷик имрӯз, яъне дар замони истиқлолият, аз ин озодиҳо бархурдор аст. Вале аз ин озодӣ журналист оё истифода мебарад ва ё ба чӣ тарз истифода мебарад, ин масъалаи дигар аст. Агар журналист, дар ҳақиқат, озодии суханро беғаразона ба хотири рушду нумӯи кишвар, таҳкими сулҳу ваҳдати миллӣ, решакан кардани иллатҳои ҷомеа истифода намояд, бо вучуди тезу тунду танқидӣ будани навиштаҳо, ба ақидаи ман, он маводҳо чи аз ҷониби ҷомеа ва чи аз тарафи масъулини кишвар дуруст пазируфта мешаванд. Вале агар озодии сухан ба мақсади таҳқиру истехзои ин ва ё он шахсияти сиёсӣ, ҳунарманд, адиб ва гурӯҳи иҷтимоӣ, ё низоъ андохтани намояндагони ин ва ё он миллату маҳалу мазҳаб истифода шуда бошад, албатта он ба манфиати обрӯи журналистикаи тоҷик нест. Ана ҳамин чизро сӯиистифода аз касб дар журналистика гуфтан мумкин аст, ки дар мо қаблан низ вучуд дошт ва мутаассифона, ҳоло ҳам аз байн нарафтааст.

Иттилои журналист чист? Ҳукм, далел барои ташаккули афкор ё чӣ? Манбаи иттилоъ барои журналист чӣ буда метавонад ва барои истифодаи ин манбаъҳо чӣ мушкилоте вучуд дорад?

Иттилоъ ҷуноне, ки ҷӯбу тахта барои дуредгар ва нуқраву зар барои заргар ҳаст, ҳамон гуна масолеҳи корӣ барои журналист мебошад. Вобаста ба миқдору сифати ҷӯбу тахтаву нуқраву зар дуредгар ё заргар аз ашёи кории худ маҳсулот тайёр мекунад. Журналист ҳам вобаста ба моҳияту ҳаҷми иттилои дарёфтааш маводеро бояд таҳия кунад, ки мақбули муштариёнаш шавад ва як гӯшаи ҳаёти моддиву маънавии онҳоро обод кунад, музайян созад.

Манбаъи иттилои журналист аз як шахрванди оддӣ сар карда, то сарвари давлат буда метавонад. Манбаъҳои иттилоотиашро журналист вобаста ба мавзӯи мақолааш интихоб мекунад. Баъзан мешавад, ки барои дарёфти як манбаъ журналист ҳафтаҳо ва ҳатто моҳҳо сарсонун

саргардон мешавад. Дарёфти манбаъҳои иттилоотӣ аз доираи кормандони баландпояи ҳукумати, махсусан вазаро, хеле заҳматталаб аст. Ва ин асосан, на ба хоҳири серкор будани онҳо мебошад. Одатан аксарияти онҳо хуши бо журналистон доштани сӯҳбати ошкороро надоранд.

Аз назари Шумо сиёсатмадорони ҷумҳурӣ то кадом дараҷа дар бораи фаъолияти худ ошкоро ҳарф мезананд? Журналистон ошкортаранд ё сиёсатмадорон?

Сиёсатмадорони ҷумҳурӣ низ имрӯз аз нуқтаи назари ошкоргӯӣ ба чанд гурӯҳ тақсим шудаанд. Сиёсатмадороне, ки худро оппозитсиони ҳукумат эълон кардаанд, зоҳиран бештар аз дигарон ошкорогӯӣтаранд. Онҳо гаҳу ногаҳ дар расонаҳои хабарии дохиливу хориҷӣ доир ба баъзе иқдомҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҳукумат ибрози нуқтаи назар мекунанд. Ба ин қабил сиёсатмадорон роҳбарони Ҳизби Наҳзати Исломи, Ҳизби Демократи Тоҷикистон ва Ҳизби Коммунисти Тоҷикистон дохил мешаванд.

Вале бояд гуфт, ки дар масъалаи танқиди камбудиву норасогиҳои дар ҷомеа буда, махсусан дар қори вазоратхонаҳои ҳукумати, суҳанрониҳои Раиси Ҷумҳур Эмомалӣ Раҳмонов аз дигар сиёсатмадорон ошкортар ба назар мерасанд.

Журналистон ҳама агар аз сиёсатмадорон дида ошкорогӯӣтар мебуданд, имрӯз дар бораи журналистикаи тоҷик, маъмулан ҳамчун дар бораи «ҳокимияти чорум» суҳан меронданд. Вале ҳастанд журналистони алоҳидае, ки ҳатто дар сиёсат аз баъзе сиёсатмадорон фаъолтар ва ошкорогӯӣтаранд. Ҳамин чизро дар бораи баъзе аз сиёсатмадороне низ гуфтан мумкин аст, ки навиштаҳоиашон дар расонаҳои ахбори омма ҳар сари чанд вақт ба нашр мерасанд. Дар журналистика онҳо аз баъзе журналистон фаъолтаранд.

Чуноне дар Сарқонуни ҷумҳурии мо омадааст, мо давлати ҳуқуқбунёд, демократӣ, ягона месозем. Дар ин раванд нақши журналистро дар ҷӣ мебинед.

Дар раванди бунёди ҷомеаи навин нақши журналист ҳалқунанда аст. Сиёсатмадорону ҳуқуқдонҳо, вакилони парлумон агар тарҳи ин биноро андохта ва мардум онро писандида бошанд, журналистон имрӯз яке аз бунёдкунандагони ин бино ба шумор мераванд. Пеш аз ҳама маҳз аз журналист вобастааст, ки ин бино дар байни мардум то чи андоза маҳбубият касб мекунад, маҳз аз журналист вобастааст, ки ба бунёди он бино мардум то чи андоза дилгарму шавқманд мешавад. Ва агар ин бинои муштаракӣ тоҷикону тоҷикистониён ҳарчӣ тезтару хубтар бунёд шавад, саъодату шаҳомат пайдо кунад, журналисти тоҷик метавонад ифтихор кунад, ки дар ин кор саҳим будааст.

**Мусоҳиб Раҷаби Мирзо,
«Нирӯи Сухан», 31март 2003.**

ИНЪИКОСИ ФАЪОЛИЯТИ ҲУКУМАТ ДАР ВАСОИТИ АХБОРИ ОММА

Чунин ном дошт мавзӯи семинаре, ки рӯзҳои 22,23 ва 24 май дар қароргоҳи Дафтари СММ оиди мусоидати сулҳ дар Тоҷикистон барпо гардид. Ба ин семинар, ки ташаббускор ва маблағгузори он ҳамин Дафтари СММ дар Тоҷикистон буд, 16 нафар журналистони тоҷик, ки дар расонаҳои дохилӣ хориҷӣ ифои вазифа намуда, мавзӯи мазкурро маъмулан мавриди баррасии ҳеш қарор медиҳанд, даъват шуда буданд. Дар рӯзи сеюм ба кори семинар боз қариб 10 нафар котибони матбуотиши вазорату кумитаҳои ҳукумати низ ҳамроҳ шуданд.

БЕМОРИИ ХАТАРНОК СЕНЗУРАРО НИЗ КУШТ

Семинаро бо сухани муқаддимаӣ қорманди Дафтари СММ дар Тоҷикистон Валдемар Рокошевский кушод. Ӯ дар суханронии кӯтоҳи худ як мисоли хеле ачибе овард. Ба гуфтаи ӯ имрӯзҳо дар дунё дар як шабонарӯз аз бемории илтиҳоби шуши ғайримуқаррарӣ (атипичная пневмония) дида, аз бемории малария кӯдакон бештар талаф меёбанд. Вале ин матбуотаст, ки касалии илтиҳоби шуши ғайримуқаррариро чунин воҳимаангез ба ҷаҳониён муаррифӣ кардааст. Ва боз барои мисол бемории илтиҳоби шуши ғайримуқаррарӣ дар Ҷумҳурии Мардуми Чин дар баробари аз байн бурдани одамҳо инчунин то андозае ба аз байн рафтани сензура дар ин кишвар низ мусоидат кардааст. Яъне матбуот ба он мусоидат кардааст, ки ҳукумат барои беҳбудии қор ва начоти ҷони шаҳрвандонаш аз баҳри сензура бигузарад. Бо ин мисол ин дипломати лаҳистонӣ қурбу манзалат ва қудрати расонаҳои хабариро дар замони мо таъкид карданӣ шуд.

Намояндаи Дабири Қулли СММ дар Тоҷикистон, роҳбари Дафтари СММ оиди мусоидати сулҳ дар Тоҷикистон ҷаноби Владимир

Сотиров дар бораи мақсаду ҳадафҳои семинар сухан ронда, хотиррасон намуд, ки озодона баён кардани афкор ин яке аз шартҳо ва талаботҳои асосии ҷомеаи демократӣ ба ҳисоб меравад. Маҳз тавассути озодона баён кардани фикру ақида ва ба инобат гирифтани онҳо кишвар рушду нумӯ мекунад, пеш меравад, мушкилоти иқтисодии хешро ҳаллу фасл мекунад. Ҷаноби В.Сотиров дар баробари қайд кардани баъзе пешравиҳо дар ин самт дар Тоҷикистон, аз ҷумла бо даҳолати Раиси Ҷумҳур Э.Ш.Раҳмонов иҷозаи фаъолият гирифтани баъзе радиостансияҳои мустақил, ӯ инчунин аз хусуси ҳанӯз ҳам вучуд доштани мушкилоти зиёде дар ин ҷода изҳори назар намуд.

Масъалаи дастрасӣ ба иттилоотро, ки имрӯз проблемаи рақами аввали журналистони тоҷик меноманд ва инчунин масъалаи зарурати қабули Қонуни нави матбуот ва дигар васоити ахбори омма, ки ҳанӯз дар замони Шӯравӣ ба тасвиб расидааст, ӯ ҳамчун намуна мисол овард ва изҳори боварӣ намуд, ки ин семинар барои беҳбудии журналистикаи тоҷик нақши мусбатро хоҳад бозид. Ҷараёни минбаъдаи семинар ва натоиҷи аввалини он аз дурустии фикри ин дипломати булғорӣ далолат мекунанд. Ҷаноби Марк Жилбер – роҳбари Намояндагии Созмони Амниятӣ Ҳамкории Аврупо низ дар суханронии худ аз хусуси вазъи имрӯзаи матбуоти тоҷик ҳарф зада, аз бурду бохтҳои он дар ин марҳилаи охир ёдовар шуд ва ин иқдоми Дафтари СММ – ро табрик гуфт.

Пеш аз он ки дар бораи натоиҷу ҳулосаҳои ин семинар гап занем, мехоҳам оиди қисмати асосии он чанд сухане бигӯем. Дар қисмати асосии он иштирокчиёни семинар чанд лексияи пурмазмунро шуниданд, ки бе шакку шубҳа ҳар кадоми он ба маврид ва хеле муфид буд.

ВАО МУШКИЛКУШОИ КИШВАР

Журналисти маъруфи лаҳистонӣ Ҷенрук Сухар таи ду рӯз дар мавзӯҳои «Инъикоси фаъолияти ҳукумат ва васоити ахбори омма» ва «Васоити ахбори омма дар замони гузариш дар мисоли кишвари Лаҳистон» лексияҳои хеле ҳам шавқовару муфид хонд. Рӯзноманигорони

точик таи ин ду рӯз аз таъриху таҳаввулоти васоити ахбори омма дар Лаҳистон дар замони баъди фурӯпошии системаи сотсиалистӣ ва даврони истиқлолияти ҳақиқиро касб кардани ин кишвар огаҳ шуданд. Лаҳистон агарчӣ чанги шахрвандиро аз сар нагузаронида бошад ҳам, вале аз бисёр чихати дигар ба Тоҷикистони азизи мо қариб, ки монанд ҳаст. Кишварҳои мо тахминан дар як замон: Лаҳистон дар соли 1989 ва Тоҷикистон дар соли 1991 истиқлолияти ҳақиқиро ба даст оварданд. Маҳз дар ҳамин давраҳо дар ин кишварҳо муборизаҳои сиёсӣ ба авҷи аълои худ мерасанд. Аҳзоби сиёсии чун замбурӯғҳои пас аз борон саркашида авзoi ин кишварҳоро муташанниҷ месозанд. Лаҳистониҳо дар тафовут аз мо тавонистанд, ки кишварашонро аз чанги шахрвандӣ начот диҳанд. Ва ба лаҳистониҳо дар тафовут аз мо инчунин муяссар гашт, ки иқтисодиёти ба бӯҳрони амиқ сар ба сар гаштaro аз вартаи фалокат раҳо созанд. Ба гуфтаи чаноби Ҳ.Сухар дар ҳамаи ин корҳои хайру нек нақши матбуот ва дигар расонаҳои ахбори омма хеле ҳам бузург будааст. Журналисти лаҳистонӣ чаноби Ҳ.Сухар имрӯз мӯътақид аст, ки агар дар Лаҳистон матбуот озод намебуд, мардум ва рӯзноманигорон озодона фикру ақидаҳои худро баён намекарданд, агар журналистон ба манбаъҳои иттилоотӣ ва иттилооти амиқ дар бораи фаъолияти ҳукумат дастрасӣ намедоштанд, агар роҳбарони ҳукумат, ба хусус вузаро ва руасои ниҳодҳои ҳукуматӣ, бо матбуот ҳамкорӣ намекарданд, агар барои журналистон шароити мусоиди корӣ фароҳам намеоварданд, дастовардҳои ин кишвари аврупоӣ дар ҳама соҳаҳои ҳаёт ба ҳеч ваҷҳ ба ин дараҷае, ки ҳоло ҳастанд, намерасиданд.

Дар Лаҳистон низ институти котибони матбуотӣ дар назди вазоратхонаҳо вучуд доранд ва хеле хуб ҳам фаъолият мекунанд. Вале вазирон дӯст доранд, ки бештар дар саҳифаҳои матбуот худашон изҳори ақида намоянд, дар бораи бурду бохтҳои хеш гап зананд, аз ҳадафу нақшаҳо ёдовар шаванд. Зеро онҳо хуб дарк кардаанд, ки матбуоти кишварашонро ба чуз аз мардуми худашон боз хориҷиён, алалхусус, сармоядорону тоҷирон, мутахассисони ин ва ё он соҳаҳо мехонанду аз он

барои худ хулосаҳои зарурӣ мебароранд. Мешавад, ки пас аз шиносӣ бо чунин мақолаҳо ё дигар матолиби дарҷшуда дар онҳо хоҳиши бо ин вазоратхона ҳамкорӣ кардан пайдо мегардад. Ва албатта ин ба манфиати мардум ва давлат аст.

Аз сӯи дигар чунин мақолаҳои ҷопшуда ва суҳанрониҳову мусоҳибаҳо ва ё дигар матолиби ба нашррасида ҳисси масъулиятшиносиро дар роҳбарони вазоратхонаҳо ва кумитаҳои ҳукумати хеле баланд мекунанд. Вақте, ки онҳо ваъда медиҳанд, ки кореро анҷом хоҳанд дод ва ин ваъдаи онҳо ошкоро аз тариқи матбуот барои омма эълон мегардад, роҳбарон кӯшиш мекунанд, ба ваъдаи хеш вафо кунанд. Барои ин онҳо сидқан заҳмат мекашанд. Аз содир кардани бисёр камбудиву норасоӣҳо, ба хусус амалҳои зишт ва ҳатто ҷиноят аз қабилҳои ошнобозӣ, ришваситонӣ ва ғайра худдорӣ мекунанд. Зеро акнун ба онҳо барои иҷрои чунин ваъдаҳо мутахассисоне лозиманд, ки аз ӯҳдаи кор ба хубӣ бароянд.

Ҷаноби Ҳенрук Сухар аз таҷрибаи ҳамкориҳои журналистони лаҳистонӣ ба котибони матбуоти вазоратхонаҳои ҳукумати кишвараш мисолҳои зиёде овард ва инчунин ба саволҳои сершумори иштирокчиёни семинар дар ин робита ҷавобҳои қаноатбахш дод.

БОРОНУ ЖОЛА АГАР БО САВОЛБОРОН ЯКЧО БИЁЯНД

Сипас дар назди иштирокчиёни семинар сардори департаменти иттилоотии Вазорати Корҳои Хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷаноби Игорь Сатторов ва Котиби Матбуоти Раиси Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷаноби Зафар Саидов бо лексияҳои пурмӯҳтавои худ баромад карданд. Маърузачиён аз таърихи ташкил шудани марказҳои матбуоти ВКХ ва Дастгоҳи Раиси Ҷумҳур ёдовар шуда, дар хусуси нақши ин ниҳодҳо дар поягузории давлати тозабаистиклол расидаи тоҷикон, дар мустаҳкам шудани пояҳои ин давлат, дар барқарорӣ сулҳу субот дар кишвар нақлҳои ҷолибе карданд. Тасодуф буд ё ҳикмате дар он нухуфта айнан дар вақти суҳанрониҳои ин котибони матбуоти рақами як ва дуи

кишвар, ки дар ҳамон як соат, вале дар рӯзҳои гуногун сураат гирифтанд, дар Душанбе, дар маҳали семинар чунон борону жолаи сахте борид, ки ин ҳолат боиси аз ҷониби ширкаткунандагони семинар иброз шудани суҳанҳои ҳазломез гардид. Вале ба фикри ман дар он лаҳзаҳо ҷанобон Зафар Саидов ва Игорь Сатторовро «борону жолаи» саволҳои журналистон бештар ба ташвиш оварда буданд. Саволҳо сершумору гуногун буданд. «Чаро аз вазоратхонаҳо дастрас кардани иттилоот хеле мушкил аст?», «Барои чӣ аксари вазирон аз сӯҳбат бо хабарнигорон дурӣ меҷӯянд?», «Чаро Раиси Ҷумҳур барои хабарнигорони дохилӣ дастнорас аст?», «Чаро Телевизиони Тоҷик наворҳоро аз ҷараёни сафари Президент ба кишварҳои хориҷӣ танҳо баъди бозгашти ӯ ба кишвар пешкаши тамошобинон мегардонад?», «Чаро мисли Ҷумҳурии Қирғизистон мумкин набудааст, ки аз ҷараёни сафари Президент ҳаррӯз гузоришҳои навордор таҳия шаванд?», «Кай ҳукуматдорон розӣ мешаванд, ки лоиҳаи Қонуни нави матбуот ва дигар ВАО» таҳия ва мавриди муҳокима қарор бигирад?» ва ғайраву ҳоказо.

Ҷанобон Зафар Саидов ва Игорь Сатторов бисёр кӯшиш мекарданд, ки ба саволҳои ҷавобҳои пурра ва қаноатбахш бидиҳанд, вале на ҳамеша саволдиҳандагон аз посухҳои онҳо изҳори қаноатмандӣ мекарданд. Аммо дар ин байн журналистони кунҷков чизи дигареро барои худ кашф карданд, ки ҷанобон З.Саидов ва И.Сатторов бисёр кам мехостанд, ки он чиз ифшо шавад. Ин ҳам бошад аз ҷиҳати таҷҳизоти пешрафтаи техникӣ ва инчунин бо кадрҳо ба таври зарурӣ ё худ ба таври стандартҳои байналмиллалӣ таъмини набудани ин ниҳодҳои хеле муҳими давлатдорӣ мебошад, ки роҳбарияшонро онҳо ба дӯш доранд. Албатта норасоии зикргардида ба сифат ва натоқи кори натаанҳо департаменти иттилоотии ВКХ ва Маркази Матбуотии Дастгоҳи Раёсати Ҷумҳур таъсири ногувор дорад, балки ба самаранокии кори журналистони тоҷик ва инчунин аз сӯи дигар ба обрӯи журналистикаи тоҷик ва давлати тоҷикон метавонанд латма ворид кунанд.

Баҳсу мунозираҳо баъди ба кори семинар ҳамроҳ шудани гурӯҳи котибони матбуоти баъзе аз вазоратхонаҳову кумитаҳо низ идома доштанд. Як ҷиҳати хуби ин лаҳзаи кори семинар дар он буд, ки рӯзноманигорон ва котибони матбуотӣ акнун рӯ ба рӯ бо ҳам дар сӯҳбат шуда, аз мушкилоти якдигар воқиф мегардиданд, камбудиву норасоҳои ҳамдигарро рӯи рост мегуфтанд, якдигарро мутмаин месохтанд, ки дар оянда ҳамкориҳояшон самаранок хоҳад буд.

ТАЪСИСИ КЛУБИ МАТБУОТӢ ОӢ РОӢИ ӢАЛ ШУДА МЕТАВОНАД?

Вале ба фикри мо комёбии асосии ин семинар дар он буд, ки ҳам шунавандагони он, ҳам маърузачиён ва ҳам барпокунандагони он кӯшишҳо ба харҷ медоданд, ки дар якҷоягӣ роҳи ҳалли мушкилоти журналистони тоҷикро биёбанд, то журналистикаи тоҷик дар навбати худ битавонад барои аз бӯҳрони иқтисодӣ харҷи тезтар хорич шудани кишвар коре бикунад.

Дар натиҷаи баҳсу мунозираҳои тӯлонӣ ширкаткунандагони семинар ба хулосае омаданд, ки барои фаъолияти як клуби матбуоти журналистон, ки дар танзими муносибатҳои хабарнигорон ва ҳукумат нақши муҳимро бозӣ карда тавонад, зарурат пеш омадааст. Ин клуби матбуотӣ дар асосҳои ҷамъиятӣ созон ёфта, бояд аз ҷониби ҳукумат эътироф гардад. Вазифаи асосии ин клуби матбуотӣ ташкил кардани вохӯриву мулоқотҳо пресс – конференсияҳо ва брифингҳо бо роҳбарони давлату ҳукумат, вазирону вазоратҳову раисони кумитаҳо мебошад. Дар баробари ин агар мушкилоте дар муносибатҳои хабарнигорону намояндагони ҳукумат пеш ояд, ин клуби матбуотӣ вазифадор аст дар ҳаллу фасли онҳо саҳм бигирад.

Котиби матбуоти Раиси Ҷумҳур ҷаноби Зафар Саидов ва Раиси департаменти иттилоотии ВКХ ҷаноби Игорь Сатторов арз намуданд, ки ҷонибдори таъсиси чунин як клуб ё марказ ҳастанд ва дар навбати худ кӯшиш хоҳанд кард, ки ин клуб ё марказ пеш аз ҳама соҳиби қароргоҳе

бошад, ки дар он ҷо ҷорабиниҳои худро амалӣ карда тавонад ва албатта дигар кӯмакҳои худро ба он дарег нахоҳанд дошт.

Умед ҳаст, ки рӯзноманигорони ширкаткунанда дар ин семинар ва дигар журналистон ҳарчӣ тезтар ин нияти хайро ҷомаи амал мепӯшонанд.

Дар хотима бисёр мехостем аз номи иштирокчиёни ин семинари хеле муфид ба созмондиҳандагони он, яъне ба раҳбари Дафтари СММ оиди мусоидати сулҳ дар Тоҷикистон ҷаноби В.Сотиров ва ходимони он ҷанобон В.Рокошевский, Рашид Абдулло ва Муҳибуллоҳ барои ин кори хайрашон изҳори миннатдорӣ намоем.

«Зиндагӣ», июни соли 2003

ДАСТРАСӢ БА ИТТИЛООТ: МУШКИЛОТ ҲАСТ. РОҲИ ҲАЛ ЧӢ?

«15 августи соли 2003 Абдурақиб Қодиров журналисти ҳафтавори «Тоҷикистон» бо мақсади омода сохтани мақолае таҳти унвони «Литсензиякунонии субъектҳои иқтисоди бурунмарзӣ дар ҚТ» барои гирифтани иттилои зарурӣ ба Вазорати иқтисод ва савдои ҷумҳурӣ муроҷиат мекунад. Сардори департаменте, ки ба ин масъалаҳо сару кор дорад, ба журналист мегӯяд, ки бе иҷозати вазир ӯ наметавонад иттилои барои рӯзноманигор заруриро бидиҳад. А.Қодиров барои гирифтани иҷозат ба Исроил Маҳмудов- муовини вазир муроҷиат мекунад. Вале ӯ дар навбати худ барои додани чунин иҷозат розигӣ намедиҳад». Ин намунаест аз он мисолҳо оиди поймолшавии ҳуқуқҳои журналистон дар масъалаи дастрасӣ ба иттилоот, ки шабакаи мониторинги Ассоциатсияи Миллии Вasoити Ахбори Мустақили Тоҷикистон дар ҳисоботи худ овардааст. Дар ин ҳисобот, ки давраи баъди 1-уми июни соли 2003-ро дар бар мегирад, 35 мавриди поймолкунии ҳуқуқи журналистон ва вasoити ахбори оммаи Тоҷикистон ба қайд гирифта шудааст, ки аз он 18 мавридаш оиди масъалаи дастрасӣ ба иттилоот мебошад.

Рӯзи 20 ноябри соли ҷорӣ Ассоциатсияи Миллии Вasoити Ахбори Мустақили Тоҷикистон ба мақсади муаррифӣ кардани ҳисоботи мазкур ва баррасӣ кардани мушкилоти дастрасӣ ба иттилоот мизи гирде орост, ки даври он рӯзноманигорон, сардабирони ҳафтаномаҳо, котибони матбуоти сохторҳои мухталифи ҳукуматӣ, ҳуқуқшиносон, намояндагони созмонҳои байналмиллалии муқими Тоҷикистон чамъ омада оиди масоили зикргардида табодули назар карданд.

Иштирокчиёни мизи мудаввар қариб ҳама бар он буданд, ки имрӯз ҳам мушкили аввали журналистони тоҷик чун пештара масъалаи дастрасӣ ба иттилооти зарурӣ боқӣ мемонад. Матбуоти тоҷик рисолати

азалии худ, яъне оинаи ҳаёти ҷомеа буданро аз он сабаб пурра ба ҷо оварда наметавонад, ки иттилооти заруриро дар бораи ин ва ё он рӯйдоду воқеа, ки дар ҳаёти имрӯзаи кишвар ба вуқӯъ мепайванданд, на ҳамеша саривақт аз манбаъҳои нахустин ва муассиқ дастрас карда метавонад. Ба ин пеш аз ҳама кӣ сабабгор аст? Журналистон ё масъулини сохторҳои ҳукумати? Рӯзноманигороне, ки дар сӯҳбати ин мизи гирд ширкат варзиданд, асосан ниҳодҳои ҳукуматиро дар ин масъала муқассир донистанд. Барои чӣ масъулини ҳукумати аз додани иттилоот худдорӣ ва ё баъзан вақт дидаву доништа сарпечӣ мекунад? Ба қавли журналистон сабаби асосии ин масъулиятношиносӣ ва бесалоҳиятии қормандоне мебошад, ки ба ин қор вобаста карда шудаанд. На ҳамаи онҳо ҳанӯз ҳам моҳияти васоити ахбори оммаро дар рушду пешрафти ҳаёти иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсии кишвар дарк кардаанд. На ҳамаи ниҳодҳои давлатӣ марказҳои матбуотӣ ё ақаллан масъулони қор бо васоити ахбори оммаро доранд. Масалан, вазоратҳои хоҷагии қишлоқ ва мелиоратсия ва хоҷагии об, ки аз муҳимтарин вазоратхонаҳои ҳукумати кишвар ба шумор мераванд, чунин марказҳои матбуотӣ надоранд ва ҳангоме, ки журналистон барои гирифтани иттилооти зарурӣ ба ин вазоратхонаҳо муроҷиат мекунад, хоҳиши онҳо бо ҳар гуна баҳонаҳои беасос рад карда мешавад. Сабаби дигаре, ки масъулини ниҳодҳои ҳукумати аз додани иттилооти зарурӣ ба журналистон сарпечӣ мекунад, ин надоштани ҳамон иттилоот, аниқтараш надониести вазъ дар участкаи қории ба ӯ вобасташуда мебошад. Ба қавли журналистони иштирокчии ин мизи гирд дар ҳамон ниҳодҳое, ки масъулиношон аз додани иттилооти дарқорӣ худдорӣ мекунад, маъмулан тамоми қорҳои идора на танҳо чандон хуб нестанд, балки он ҷо қонуншиқаниҳое низ ба чашм меҳӯранд. Барои мисол аз вазорати тандурустӣ ва ширкати давлатии ҳавопаймоӣ ном гирифта шуд. Шояд надодани иттилоотро дар ин ниҳодҳо як нави қилавгирӣ аз ифшои чунин қонуншиқаниҳо ҳисобанд?

Аз сӯи дигар дар ба даст овардани иттилооти зарурӣ худ и журналистон низ чандон пофишориву устуворӣ аз худ нишон намедиханд. То ба имрӯз агар ҳукуки журналистии онҳо дар масъалаи дарёфти иттилооти зарурӣ аз ҷониби мансабдорону масъулини ниҳодҳои ҳукумати борҳо поймол шуда бошад ҳам, аммо аз сӯи журналистон ҳатто як нафаре ҳам боре кӯшиш ба харҷ надодааст, ки поймолкунандагони ҳукуки онҳо аз тариқи қонун ба сазои аъмоли худ бирасанд. Қонуни матбуот ва дигар қавонини мавҷуда, ки дар ин робита қабул шудаанд, ба журналистон ҳуқуқ додаанд, ки дар ин ҳолатҳо ба суд муроҷиат кунанд ва онҳоеро, ки аз додани иттилоот худдорӣ ва сарпечӣ мекунанд, ба ҷавобгарӣ бикашанд. Вале дар таҷрибаи журналистикаи тоҷик ҳоло ягон журналист ин корро накардааст. Шояд илали асосӣ дар ҳанӯз ҳам пурра надониستاني ҳуқуқҳои журналистии худ бошад. Ба хотири рафъи ин камбудӣ ва кӯмаки ҳуқуқӣ расонидан ба журналистони тоҷик Ассоциатсияи Миллии Васоити Ахбори Мустақил дастурамалеро таҳти унвони «Ҷанбаҳои ҳуқуқии дастрасӣ ба иттилоот» мунташир сохт ва иштирокчиёни мизи гирд аз аввалин хонандагони он ба ҳисоб мераванд. Шояд баъд аз ин журналистони мо ҳам аз тариқи қонун барои ба даст овардани ҳуқуқҳои худ ҷаҳду ҷадал намоянд. Дар баъзе кишварҳои мутаррақӣ ва мутамаддуни демократӣ ин гуна талошҳои журналистон қариб, ки ҷузъи фаъолияти рӯзмарраи журналистӣ шудааст.

Чаро ба масъалаи дастрасӣ бо иттилоот дар кишварҳои пешрафта чунин диққати ҷиддӣ медиҳанд. Ҳанс Питер Райс - муовини директори лоиҳаи дастгирии васоити ахбори оммаи Осиеи Марказӣ, ки аз сӯи Швейтсария маблағгузори мешавад (СИМЕРА), як мисоли хеле оддӣ, вале ҷолиб овард. Гуфт, ки агар мо донем ё худ иттилоот дошта бошем, ки ҳамон як худкор (авторучка)- ро дар як дӯкон як сомонӣ, вале дӯкони дигар се сомонӣ мефурӯшанд, албатта онро аз ҳамон дӯконе меҳарем, ки арзонтар аст. Ин ҷо мо ҳамчун як фард фоида мебарем. Вале ҳамин иттилоотро агар одамҳои зиёд дошта бошанд, ки ин чиз танҳо

тавассути ВАО ба даст меояд, дар умум чомеа низ бурд хоҳад кард. Яъне агар моли дӯкони қимматфурӯш ба савдо наравад, ӯ низ маҷбур аст барои муфлис нашудан молашро арзон кунад. Ин бошад ба манфиати чомеа аст. Дар ҳақиқат, дарёфт ва сари вақт дастраси омма кардани иттилооти зарурӣ дар кадом соҳае, ки набошад, ба манфиати шахс, чомеа ва давлат аст. Мисол меорем. Чанде пеш расонаҳои хабарии кишвар аз хусуси дар шаҳри Душанбе хурӯҷ кардани бемории домана хабар доданд. Баъзе расонаҳо дар баробари хабари мазкур кӯшишҳо ба харҷ доданд, ки оиди сабабҳои доман паҳн кардани ин касалӣ, миқдори одамони ба он гирифташуда ва минтақаҳои, ки дар он ҷойҳо ин касали авҷ гирифтааст, шарҳу эзоҳ диҳанд. Инъикоси ин мавзӯ дар матбуот бе душвории даст намерод ва дар ин ҷо ҳам проблемаи аввал дастрасӣ ба иттилооти зарурӣ буд. Дар ҷамъбасти оё ин кор ба манфиат буд ё на? Албатта аз ин талошҳои рӯзноманигорон барои инъикоси объективонаи ин мавзӯ чомеа бурд кард. Пеш аз ҳама одамон огаҳ шуданд, ки дар шаҳр чунин як бемории хатарноке хурӯҷ кардааст ва эҳтиёт бояд кард. Дуввум масъулини соҳаи беҳдошт ва тандурустӣ на танҳо дар шаҳр, балки дар дигар манотиқи кишвар ҳам ба иҷрои вазоифи хеш бештар аҳамият меодагӣ шуданд ва ғайраву ҳоказо. Дар ҷамъбасти пеши роҳи густариши ин беморӣ дар як муддати кӯтоҳ гирифта шуд, ки ин албатта ба манфиати ҳар як шахс, чомеа ва давлат аст.

Дар ҷараёни сӯҳбати мизи гирд котиби матбуоти Президенти ҷумҳурӣ Зафар Саидов суҳанронии пурмуҳтавое кард. Агарчанде хабарнигорон аз кори дафтари матбуоти Президенти кишвар, ба хусус роҳбари он, изҳори ризоият карданд, вале пешниҳодҳои зиёде аз ҷониби онҳо барои беҳбудии кор ироа шуд. Чунончи эрод гирифта шуд, ки на ба ҳамаи мақолаҳои танқидӣ ва таҳлилие, ки оиди ин ва ё он самти фаъолияти ҳукумат дар саҳифаҳои рӯзномаҳои даврӣ ҷоп мешаванд, аз ҷониби мақомоти дахлдор воқуниш нишон дода мешавад. Бо назардошти он, ки шаҳрвандони хоҳишманди мулоқот бо Президенти кишвар наметавонанд ба қабули ӯ мушарраф

шаванд, вақтҳои охир эҳтиёҷмандон аз тариқи матбуоти даврӣ бо номаҳои кушод ба Раиси Ҷумҳур муроҷиат мекунанд. (Тибқи иттилооте, ки дар ҷараёни сӯҳбати мизи гирд паҳн шуд, дар Тоҷикистон дар фаъолияти давлатдорӣ институти қабули муназзами шаҳрвандони кишвар аз ҷониби сардори давлат вучуд надоштааст.) Хабарнигорону сардабирони ҳафтаномаҳо аз он ибрози норозигӣ карданд, ки аксарияти ин номаҳои кушод бечавоб мемонанд. Дар ҳақиқат, кӣ бояд ба он мактубҳои сершумори кушод, ки қариб ҳар ҳафта дар ҳафтаномаҳои ҷумҳурӣ ба унвони Раиси ҷумҳур ба нашр мерасанд, ҷавоб гӯяд? Дафтари матбуотӣ, дастгоҳи иҷроияи раёсати ҷумҳур ё ягон ниҳоди дигар? Ба ҳар ҳол касе ё ниҳоде бояд, ки ба ин охирином умеди умедворонсоҳибони номаҳо посух диҳад. Вагарна ин гуна муносибат аз ҷониби масъулин на танҳо ба обрӯи сардори давлат, балки ба шаъну эътибори матбуоти тоҷик низ метавонад таъсири манфӣ гузорад. Пешниҳоди мушаххаси хабарнигорон ба дафтари матбуотии Раиси ҷумҳур ин буд, ки дар созмон додани мулоқоти журналистони кишвар бо Президенти ҷумҳурӣ мусоидат намояд. Рӯзноманигорони тоҷик умедворанд, ки баргузориҳои чунин як мулоқот метавонад дар ҳалли аксари мушкилоти журналистикаи тоҷик, аз ҷумла дастрасӣ ба иттилоот, нақши муҳиме бозад.

Ширкаткунандагони мизи гирд дар робита ба масъалаи мавриди баррасӣ қарор гирифта муроҷиатномае қабул карданд, ки матни он дар матбуот нашр хоҳад шуд.

«Зиндагӣ», ноябри соли 2003

САҲМИ НАШРИЯҶОИ ҲНИТ ДАР РИВОЦИ ОШКОРБАЁНИ ВА ИШКИШОФИ МАТБУОТИ ОЗОД ДАР ТОЧИКИСТОН

Дар арафои чашни рӯзи озоди баён ва ё худ рӯзи байналмилалӣ матбуоти озод, чун дар ҳар як чашни дигар, рӯзноманигорону муҳаққиқон маъмулан ба таърих рӯчӯ мекунад ва ба ёд овардани мешаванд, ки кӣ ва кадом нашрия аввалин маротиба дар кишвари хеш даст ба иқдоми ошкорбаёнӣ задааст ва новобаста ба мамониатҳои мавҷуда аввалин маротиба кӣ гапи ҳақро гафтааст.

Дар ин масъала дар кишвари мо муҳаққиқон аксаран бар онанд, ки нахустин кӯшишҳои гапи ҳақгӯтан дар матбуоти даврони советии тоҷик аз охириҳои солҳои 80-уми асри гузашта шурӯъ мешавад. Ва аксаран рӯзномаи «Ҷавонони Тоҷикистон»-ро мисол меоранд, ки дар он аҳён-аҳён мақолаҳои ба нашр мерасиданд, ки ба стереотипҳои дар шуури ҳар як шаҳрванди советӣ ҷойгирифта муҳолифат мекарданд. Аслан бигирем чунин мақолаҳо аз ин пеш ҳатто дар солҳои 60-ум ва 70-уми асри гузашта гоҳ-гоҳе дар дигар рӯзномаҳо, бу хусус «Маориф ва маданият» арзи вучуд мекарданд ва аксари онҳо дар мавзӯи худшиносии миллӣ, боло бурдани ҳисси миллатдӯстии ҳар як шаҳрванд иншо мешуданд. Вале вақте, ки гап дар бораи ба таври муназзам, пайваста, ошкорбаёнӣ мароми худ эълон кардани нашрияҳои ҷудоғона меравад, ҳамагӣ аз ҳафтаномаҳои чун «Ҷароғи рӯз», «Адолат», «Растохез», «Дунё», «Сухан», «Ҳафтганҷ» ва ғайра ном мебаранд, ки асосан дар охири солҳои 90-ум арзи вучуд карданд. Ва дар ҳақиқат дар он замон яхҳои сукути қаламрави андеша ва суханро шикастанд. Бале, ин нашрияҳо ва нашрияҳои дигар низ баъди солҳои 90-ум дар ин самт қорҳои зиёдеро анҷом доданд, ки боиси омӯзиш ва табиғу тарғиб аст.

Вале, оё хонандаи гиромӣ медонад, ки чандин сол қабл аз ин ҳафтаномаҳо дар Тоҷикистони мо дар даврони яккатозиҳои ҳизби

коммунист, ки сиёсати давлатро ба танҳои муайян мекард ва идеологияи атеистиро сармашки кори худ карда буд, нашрияҳои буданд, ки ҳақиқатро дар бораи дини мубини Исломи меғуфтанд ва новобаста ба мамониатҳои расмии давлати мардумро ба ҳақшиносӣ даъват мекарданд?

Имрӯз касе дар бораи он фикр намекунад, ки ҳамагӣ 13-15 сол муқаддам рӯзагирӣ, яке аз рӯкҳои асосии Исломи азизро дар сатҳи ҳукумати расман маҳкум ва манъ мекарданд. Барои иҷрои рӯкҳои дигари Исломи, ҳаҷ, яъне зиёрати Хонаи Худо аз ҷанбаи Тоҷикистони чормиллионнафара ҳамагӣ ба ду кас иҷозати сафар меоданд халос. Бо ҷамоат намоз гузоштандро ба ҷуз аз дар 17 масҷиди расман ба қайд гирифташуда, дар дигар ҷойҳо манъ мекарданд. Агар ин амалро, ба хусус дар давраи моҳи шарифи Рамазон (намози Таробех) ҳукуматдорон ба қайд мегирифтанд, ҳатман ташкилкунандагон ва иштирокчиёни онро ҷазои маъмури меоданд.

Дар он замон ошкоро алайҳи чунин мамониатҳоро маҳдудиятҳо овоз баланд кардан ҳеҷ имкон надошт. Касе ҷуръат ва ҷасорати ба чунин кор даст заданро надошт. Чунин тарзи муносибатро ба дин ва диндорон ва умуман озодии вичдон ё худ ақида як чизи муқаррарӣ медонистанд. Қариб ҳама дар ҷомеа ин ҷизро қабул доштанд. Вале имрӯз гуфта метавонем, ки дар ҳамон замонҳо буданд ашхосе, ки бо роҳи сиёсӣ аз ҷумла, бо нашрияҳои худ барои бозпас гирифтани ҳуқуқҳои аз дастрафтаи худ аз ҷумла, ҳуқуқи озодии баён ва озодии ақида алайҳи низоми мазкур муқовимат мекарданд.

Соли 1985 ба дасти мақомоти амниятии Шӯравӣ шумораи якуми рӯзномае бо номи «Ҳақиқати Исломи» мерасад. Дар он дар бораи маросими ҳаҷ, қурбонӣ ва аҳкоми он аввалин маротиба аз тариқи нашрияи махсусе маълумоти муфассал дода шуда буд. Иттилоот характери таблиғӣ дошт. Танҳо дар як ҷои мақола аз мусалмонон хоҳиш шуда буд, ки аз давлат талаб кунанд то ба онҳо иҷозати ҳаҷ карданро диҳанд. Бо вучуди он, ки дар он калимае ҳам алайҳи сохти Шӯравӣ,

алайҳи ҳизби коммунист наомада буд, вале аз Маскав барои намояндагони худ дар Тоҷикистон бонги хатар эълон карданд. Ҳамаро ба по ҳезонданд. Шумо чӣ кор мекунад? Дар Тоҷикистон нерӯе арзи вучуд кардааст, ки ҳатто нашрияи худро дорад. Аммо шумо хабар надоред. Ин чӣ гап?

Дар арафаи чашни 31-солагии таъсиси ҲНИТ ва рӯзи ҷаҳонии озодии баён дар сӯҳбате бо устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ мо аз таърихи аввалин нашрияи Ҳизби Наҳзати Исломии Тоҷикистон пурсон шудем.

Соли 1973 дар 20 апрел вақте, созмони худ «Наҳзати ҷавонони Исломии Тоҷикистон»-ро таъсис додем, кӯшиш мекардем, ки аз маҳбубияти он, ба ҷуз аз аъзои он каси дигар хабардор набошад, - гуфт дар оғози сӯҳбат устод С.А.Нурӣ. Барои ҳамин ҳам таблиғоту ташвиқотамонро дар доираи маҳдуд, дар шакли сӯҳбат, дарс, даъват мебардем. Баъдан аз шаклҳои дигари корҳои сиёсӣ, яъне баҳсу мунозираҳо, суҳанрониҳо дар ҷамъомадҳои маҳсус, ба хусус мавлуди Расули Акрам (с), васеъ истифода мекардагӣ шудем. Баъдан ҳис кардем, ки ин тарзи муборизаи сиёсӣ хуб аст, вале доираи на чандон васеъро дар бар мегирад. Барои расидан ба аҳдофамон ин кофӣ нест. Аз ин рӯ дар фикри таъсиси як нашрияи маҳсуси худӣ шудем. Ва ҷопи онро соли 1985 бо номи «Ҳақиқати Ислом» шурӯъ кардем. Ба шумо маълум аст, ки дар он замон алайҳи динҳо ба хусус дини мубини Ислом як таблиғоти густурдае ба роҳ монда шуда буд. Дар зехнҳои мардум шубҳаҳоеро оиди дини Ислом ҷой карда буданд. Аз ин рӯ мо лозим донистем, ки ҳақиқати Исломро тавассути ҳамон нашрия ба мардум бирасонем. «Ҳақиқати Ислом» моҳнома буд. Аввалан дасти онро навишта паҳн мекардем. Баъдан панҷ мошинкаи ҷопиро хеле ҳам ба тариқи пинҳонӣ ба даст овардем ва ба панҷ ҷо тақсим кардем. Масъулияти навиштану таҳлил кардани мақолаҳо бародар Айёмиддин ба ўҳда дошт. Албатта ман аз мазмуну мундариҷаи мақолаҳо огоҳ будам. Худам барои ин моҳнома мақола менавиштам. Дар ёдам ҳаст, ки ҳамон вақт дар бораи рӯза мо як мақола навишта будем. Дар он замон бар зидди рӯза мошинаи

таблиғотии давлат як муборизаи густурдаеро ба роҳ монда буд. Мо бо така ба як иқдоми олими амрикоӣ, номаш ҳоло ҳам дар ёдам ҳаст, Моук Фоден, ки як санаторияе дошт ва бисёр касалиҳоро, аз чумла, захми меъдаро ба воситаи рӯзагири табобат мекард, як мақола навиштем. Фоден дар рисолаи худ таъкид карда буд, ки рӯзагирие, ки дар Ислом ҳаст, ба ғайр аз ҷиҳатҳои рӯҳонӣ ва ибодиаш, ҷиҳатҳои шифоӣ низ доштааст. Ин қизи барои ҷомеаи Тоҷикистон нав буд. Дар замоне, ки масъулини давлатӣ, ки худ мусалмон буданд ва расман зидди рӯзагири мебароманд, мардум худ мехонд, ки чӣ гуна намояндаи як дини дигар, ба замми он олим, рукни рӯзагириро дар Ислом муфид медонад ва тайид мекунад.

«Ҳақиқати Ислом» пинҳонӣ 17 шумора ба нашр расид. Баъди он, ки дар соли 1986 аксари дастандаркорони он, аъзои ҲНИТ ба ҳабс гирифта шуданд, чопи он низ қатъ гардид. Баъдтар охири солҳои 80-ум ва аввали солҳои 90-ум ба таври пинҳонӣ як маҷаллаи дигар бо номи «Ҳидоят» ба нашр мерасид. Устод Муҳаммадшарифи Ҳимматзода, вакили мардумӣ дар Маҷлиси Намояндагони МОТ, ки дар он солҳо яке аз роҳбарони Ҳизби Наҳзати Исломи Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт, дар сӯҳбат бо мо дар ин бора чунин гуфт: Мо пеш аз таъсис додани «Наҷот» як маҷаллае бо номи «Ҳидоят» доштем, ки дар понздаҳ рӯз як маротиба бо ҳуруфоти форсӣ нашр мешуд. Онро дар мошинҳои форсӣ чоп мекардем ва нусхаашро бо дастгоҳҳои фотокопӣ зиёд мекардем. Маҷалла дар варақаҳои А4 дар ҳудуди ҳашт саҳифа чоп мешуд. Ба ин қор мо баъди дар Астрахан соли 1990 ба қайд гирифта шудани ҳизб шурӯъ кардем. Бо вучуди он ки фаъолияти ҳизб дар Тоҷикистон манъ карда шуд, маҷаллаи «Ҳидоят» ба таври ғайрирасмӣ чоп ва паҳн мегардид. Баъди ба қайд гирифта шудани ҳизб дар Тоҷикистон мо дар пайи таъсиси нашрияи он гаштем».

Дар бораи он ки номи нашрияи ҳизбӣ барои чӣ «Наҷот» гузошта шуд, устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ нақли ачибе кард: Номҳои зиёде пешниҳод шуданд. Аз чумла, «Ҳақиқати Ислом», «Ҳидоят», «Нури ҳақ»

ва гайра ва ҳоказо. Аммо аксар бародарон ва банда низ майл ба он доштем, ки номи онро «Наҷот» гузорем. «Наҷот» аз чӣ ва ё аз кӣ? Дар умум наҷот аз ҳама бадихо ва шайтанатҳои зиндагӣ. Аз сӯи дигар агар шумо ба тарзи навишти форсии калимаи наҷот диққат диҳед, мебинед, ки бо ҳарфҳои «нун», «чим», «алиф» ва «те» навишта мешаванд. Инҳо айнан ҳамон ҳарфҳои ҳастанд, ки калимаҳои номи аввалин созмони мо бо ин ҳарфҳо оғоз мешавад, «Наҳзати Ҷавононии Исломии Тоҷикистон». Чӣ тавре, ки дар боло гуфтем, Наҳзати Ҷавонони Исломии Тоҷикистон ин оғози ҲНИТ буд. Ҳамин тариқ «Наҷот» ёде аз он созмони аввалия низ ҳаст. Асрори инро ман ҳатто дар байни аъзои ҳизб то таҷлили чашни 30-солагии таъсисёбии ҲНИТ нагуфта будам.

Баъди ба истиқлолият расидани кишвари азизамон дар Тоҷикистон чун занбурӯғҳои баъди борон, созмонҳои мухталифи ҷамъитию сиёсӣ бо нашрияҳои худ, инчунин нашрияҳои хусусӣ арзи вучуд кардан гирифтанд. ҲНИТ дар охири соли 1991 расман ба қайд гирифта шуд. Аввалин маротиба дар таърихи Тоҷикистон як ҳизби динӣ - сиёсӣ аз барномаву ҳадафи худ тарикӣ нашрияи хоси худ мардумро оғаҳ месохт, рӯирист аз камбудиҳои ҳарф мезад ва пайи ислоҳи он даъват мекард. Ин нашрияи ҲНИТ акнун дар фаъолияти таблиғотии худ танҳо набуд. Нашрияҳои, ки дар боло зикрашон кардем, аз ин ба баъд дигар ошкоро масъалаҳои доғи рӯзро дар саҳифаҳои худ матраҳ мекарданд. Баъзе таҳлилгарони сиёсӣ, муҳаққиқони ҳамон вақт мегуфтанд ва ҳоло ҳам нуқтаи назар доранд, ки дар оғози ҷанги шаҳравандӣ қабл аз ҳама васоити ахбори умум гунаҳкоранд. Зеро онҳо буданд, ки мардумро ба таҳрик оварданд ва бародарро ба муқобили бародар шӯронданд. Олимону коршиносони дигаре ҳастанд, ки ақидаро ботил медонанд ва сабабҳои сарзадани муқовимати сиёсӣ-низомиро дар Тоҷикистон дар дигар омилҳо мебинанд. Ва бояд гуфт, ки онҳо ҳақ низ ҳастанд. Зеро агар нек нигарем, Тоҷикистон ягона давлате набуд, ки дар 15-20 соли охир таҳаввулоти азимеро аз сар гузаронид ва тақдири хунин дар пешорӯи худ дошт. Воқеаҳои нимҷазираи Балқан, рӯйдодҳои Қавқоз,

Афғонистон, Ироқ баёнғари дурустии ақидаи болоӣ ҳастанд. Барои касе ё абарқудрате лозим буд, ки «об лой бошаду моҳӣ гирифта шавад». Хуб, ба ҳар ҳол ин мавзӯи дигар аст.

Чанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон ба матбуоти тоҷик низ таъсири амиқ гузошт. Васоити ахбори умум баъди оғози чанг асосан ба ду сангар чудо шуданд. Тарафдорони ҳукумат ва муҳолифони ҳукумат.

Ҳамин тариқ агар мухтасаран ба ёд биёрем, то оғози чанги шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон ба ғайр аз ҳафтаномаи «Наҷот», ки органи чопии ҲНИТ ба шумор мерафт, боз нашрияҳои дигари расмие низ буданд, ки дар таҳия ва чопи онҳо аъзои ҲНИТ саҳми бевосита мегирифтанд. Яке аз онҳо «Паёми Ҳақ» ном дошт, ки муассис ва сардабири нахустини он узви дар он солҳо фаъоли ҲНИТ Давлати Усмон буд. Бархе аз муҳаққиқон бар онанд, ки «Паёми Ҳақ» бо дарназардошти хронологияи дар ниҳодҳои марбутаи кишвар сабти ном шуданаш нахустин нашрияи хусусӣ дар Тоҷикистон будааст. Аз сӯи дигар устод Сайид Абдуллоҳи Нурӣ дар он солҳо яке аз роҳбарони ҳаракати исломӣ дар Тоҷикистон сармуҳаррири нахустин нашрияи расми ташкилоти динии аз ҷониби ҳукумат эътирофшуда – қозиётро, ки баъдан бо номи муфтиёт ва акнун бо номи Маркази Исломи амал карда истодааст, ба ўҳда гирифт. «Минбари Исло» бо имзои Сайид Абдуллоҳи Нурӣ аз январӣ соли 1992 то моҳи майи ҳамон сол 8 шумора аз чоп баромад. Нашрияҳои «Наҷот», «Паёми Ҳақ» ва «Минбари Исло» аз ҷумлаи он нашрияҳои буданд, ки аз ҳама бештар барои барқарории ҳуқуқҳои аз дастрафтаи мусалмонони кишвар, таъмини озодии ақида, озодии суҳан ва матбуот кӯшишҳо ба харҷ додаанд.

Охирҳои соли 1992 дигар ҳеҷ кадом аз ин нашрияҳо аз чоп намебаромад. Зеро муқовимати сиёсӣ акнун рӯи рост ба амалиёти чангӣ табдил ёфта буданд. Ходимон ва дастандаркорони нашрияҳои мазкур ба хотири зерӣ таъқибу шиканча қарор нагирифтанд ва ҳатто аз марги ногузир худро начот додан, аз кишвари дар ҳоли чанг қарордошта ҳичрат карданд ва ҷойҳои амнтареро мақари зисти муваққатии худ

интиҳоб намуданд. Аз он нашрияҳои сершуморе, ки дар арафаи ҷанги шаҳрвандӣ арзи вучуд карда буданд ва бо теъдоди зиёд нашр мешуданд, ба зудӣ танҳо яке аз онҳо, «Чароғи рӯз» овоз баланд кард. Сардабири он Додочони Атоулло бо вучуди мушкilotҳои зиёди иқтисодиву амниятӣ ва раванӣ тавонист, ки «Чароғи рӯз» дар Маскав сабти ном бишавад, ба таъб бирасад ва ҷаҳонро аз ҳақиқати воқеаҳои Тоҷикистон то андозае огоҳ намояд.

«Наҷот» ва дигар нашрияҳои ҲНИТ бо сабабҳои гуногун, аз ҷумла, паҳну парешон шудани ходимони он, набудани имкониятҳои моливу техникаӣ чанд муддат натавонистанд барои оммаи васеъ хонандагон аз худ дарак диҳанд. Раҳбарияти ҲНИТ ва дигар аҳзобу созмонҳое, ки дар як эътилоф буданд аксаран ва асосан ба Давлати Исломии Афғонистон ба Ҷумҳурии Исломии Эрон ҳичрат карда буданд. Азбаски оммаи васеъ ҷонибдорони онҳо ба вилоятҳои шимолӣ Афғонистон паноҳанда шуда буданд, онҳо лозим донистанд, ки дар миёни муҳоҷирин корҳои таблиғоти сиёсиро барои ба даст овардани аҳдофи хеш, яъне сулҳ ва бозгашти сарбаландона ба Ватан идома бидиҳанд. Сарпарастии муҳоҷирини иҷбориро, ки теъдоди онҳо қариб ба 100 ҳазор нафар мерасид, дар вилоятҳои ҳамҷавори Тоҷикистон, Ҳаракати Наҳзати Исломии Тоҷикистон ба ўҳда гирифт. Ҳаракати Наҳзати Исломии Тоҷикистон ин созмони сиёсӣ-низомие буд, ки дар натиҷаи якҷо шудани намояндагони дигар аҳзоби муҳолифини ҳукумати Тоҷикистон, ки дар Афғонистон ба сар мебуданд, таъсис ёфт. Ҳаракати Наҳзати Исломии Тоҷикистон дастбӣ ба сулҳи одилона ва бозгашти шарафмандона ба Ватанро ҳадафи асосии худ эълон кард. Барои расидан ба ин аҳдофи худ раҳбарияти ҲНИТ аз тамоми имконияту воситаҳои мавҷуда самаранок истифода мебуд. Аз ҷумла, матбуотро яке аз воситаҳои муҳими таблиғу тарғиб дониста барои фароҳам овардани шароити корӣ кӯшишҳои зиёде ба харҷ доданд. Албатта дар шароити Афғонистони дар ҳоли ҷанг ҳеҷ имкон надошт, ки рӯзномаву ҳафтаномаҳо ба таври маъмулӣ чоп бишаванд. Мушкили нахустин ва

асосӣ ин набудани чопхона буд. Вале рӯзноманигороне, ки иҷборан муҳоҷир шуда буданд, тариқи дастӣ шурӯъ карданд ба навиштани рӯзномаҳо. Масалан журналисти шинохтаи тоҷик Муҳиддин Идизода, ки худ низ паноҳанда дар Афғонистон буд, ҳамчун сармуҳаррири ҳафтаномаи «Наҷот» таҷрибан ҳар ҳафта дар ҳаҷми 8 саҳифаи АЗ «Наҷот»-ро дар ҳаштнӯҳса дар ҷойҳои бонуфустарини муҳоҷирнишини тоҷик барои хондан муҳайё месохт. «Наҷот»-и ҳичрат қариб, ки ба тамоми талаботҳои як рӯзномаи дар чопхонаҳо ба нашр расида ҷавобгӯ буд. Ҳатто ҳарфҳои он барои хоно шуданашон дастӣ ба таври ҷопӣ навишта мешуданд. Ба ҳамин шакл, ба ҳамин тартиб нашрияҳои дигаре низ зери унвони «Паёми муҳоҷир», «Садои муҷоҳид» ва ғайра дар байни муҳоҷирин ба таъб мерасиданд.

Охирҳои соли 1993 ба роҳбарияти ҲНИТ муяссар шуд, ки ҷопи «Садои муҷоҳид»-ро дар доҳили кишвар ба таври маъмулӣ, вале хеле маҳрамона ба роҳ монад. «Садои муҷоҳид» органи ҷопии нерӯҳои мусаллаҳи ҲНИТ ба шумор мерафт ва он асосан ба мақсади тарбияи сиёсӣ – динӣ ва ахлоқии размандағони ҲНИТ, баъдан ИНОТ ба нашр мерасид. Мавҷудияти чунин як нашрия на танҳо муҳоҷирин ва муҷоҳиддин, балки аҳли ҷамъиятчиғии ҷаҳон, созмонҳои байналмилалиро низ дилпур мекард, ки ҲНИТ ҳаракатест меҷоҳад ба аҳдофи худ аз тариқи роҳҳои дар ҷаҳони сиёсат эътироф шуда бирасад.

«Садои муҷоҳид» то моҳи апрели соли 1997 ба таври пинҳонӣ гоҳ-гоҳе ба нашр мерасид. Вале баъд аз он, ки як ҳайати баландпояи сиёсӣ-низомии ҲНИТ расман вориди кишвар шуд ва барои риояи шартномаҳои оташбас мусоидат мекард, «Садои муҷоҳид» ошкоро дар чопхонаи ноҳияи Фарм (ҳоло Рашт) моҳе ду маротиба ба таъб мерасид. Азбаски мавзӯи асосии саҳифаҳои онро мавзӯи дарёфти сулҳ ва насихату тарбияи муҷоҳидон ташкил меод, ҳукуматдорон низ кадом кӯшишҳои монеъагузорӣ барои ҷопи он накарданд. Нашри «Садои муҷоҳид» баробари расман халъи силоҳ шудану ба сохторҳои қудратӣ ва ҳаёти осоишта пайвастании собиқ размандағони ИНОТ қатъ шуд.

Ҳангоме, ки раҳбарияти ҲНИТ дар ҳичрат буд, дар хориҷ аз кишвар боз нашрияҳое ба таъб мерасиданд, ки онҳо на танҳо ҳаёти худӣ ғарибуфтадагони паноҳандаро инъикос мекарданд, балки аз воқеаҳои дохили кишвар ба муҳочирин иттилоъ медоданд, ҳатто кӯшишҳои таҳлил намудани самтҳои гуногуни фаъолияти ҳукумат аз нигоҳи танқидӣ ба мушоҳида мерасид. Ба қатори чунин нашрияҳо моҳномаи «Пайки Пирӯзӣ», маҷаллаҳои «Пайғом» ва «Чайхун» (бо забони арабӣ) – ро ном бурдан мумкин аст. Ин маҷаллаҳо низ моҳе як маротиба дар хориҷ аз Афғонистон ба нашр мерасиданд. «Пайки Пирӯзӣ» бо он хусусияти худ фарқ мекард, ки нахустин рӯзномаи тоҷикӣ буд, ки аввалин маротиба дар таърихи матбуоти тоҷик сар то по ранга аз чоп мебаромад. Илова бар он нахустин рӯзномаи тоҷикие буд, ки маводҳои худро пурра ба ду ҳуруф: арабӣ ва сирилик чоп мекард. Сармуҳаррири он журналисти машҳури тоҷик Аҳмадшоҳи Комилзодаро дар олами журналистика инчунин ҳамчун муассис ва сармуҳаррири рӯзномаи «Растохез» мешиносанд.

«Пайки Пирӯзӣ» ва дигар нашриҳои ҲНИТ баъди ба имзо расидани Созишномаи сулҳ фаъолияти худро расман қатъ карданд. Раҳбарияти ҲНИТ, рӯзноманигорони ин ҳаракат умедвор буданд баъди бозгашт ба Ватан ба зудӣ иҷозаи ба фаъолияти озод пардохтан дода мешавад ва нашрияҳои мазкур акнун дар Ватан расман ба фаъолият шуруъ мекунанд. Вале ҳайҳот! Татбиқи Созишномаи сулҳ ба дарозо кашид. Ҳукумат на ҳама вақт имконияти аз матбуоти расмӣ ва васоити ахбори электронӣ васеъ истифода бурданро муҳайё мекард. Агарчанде дар намоиши телевизионии «Ваҳдат» ширкат карданро иҷозат медоданд, вале суҳанрониҳо «қайчӣ» карда мешуданд. Бинобар ин, раҳбарияти ИНОТ лозим донист, ки маркази матбуоти худро расман дар кишвар таъсис бидиҳад. Аз моҳи март соли 1998 маҳз дар назди ҳамин марказ нашрияе бо номи «Мужда» ба таъб мерасид. Тиражи он чандон зиёд набуд. Ҳамагӣ 50 нусха. «Мужда» ба шакли бюллетен чоп мешуд ва ба аъзои КОМ, хабарнигорон ва намояндагҳои хориҷӣ, баъзе аз

созмонҳои байналмилалӣ тавзеҳ мешуд. Дар соли 1998 дар дохили кишвар «Мужда» шояд ягона нашрияе буд, ки рӯи рост бе ягон тарсу ваҳм камбудихои дар фаъолияти ҳукумат ҷойдоштаро ба зерӣ тозиёнаи танқид мегирифт, аз ҳуқуқҳои шахрвандони кишвар, ки тавассути бархе аз мақомоти қудратӣ поймол мешуданд, дифоъ мекард. Бархе аз расонаҳои хабарии электронии ҷаҳон дар вақти гузориш додан аз воқеаҳои Тоҷикистон маъмулан аз ин бюллетени хабарӣ иқтибос меоварданд. Моҳи сентябри соли 1999 мақомоти марбутаи кишвар ба ҳафтаномаи «Наҷот» иҷозати дубора ба фаъолият пардохтанро доданд. Имрӯз қариб ҳамаи рӯзноманигорон ва муҳаққиқон чунин нуқтаи назар доранд, ки «Наҷот» 5 сол пеш дар кишвар ягона нашрияе буд, ки ҷасурона ба мавзӯҳои доғи рӯз даст мезад ва кӯшишҳои зиёде дар ривочи ошкорбаёнӣ ва дифоъ аз ҳуқуқҳои инсон ба харҷ меод.

«Наҷот», 29 апрел, 6 майи соли 2004

ПИРИ ЖУРНАЛИСТИКАИ МУОСИРИ ТОЧИК СЕРМАҲСУЛТАРИН ДАР БАЙНИ НУХБАГОН

Аз даврони донишчӯям чакидаҳои калами ўро чун очерку мақолаҳои журналистони машҳури он даври тоҷик Ғоиб Қаландаров, Отаҳон Латифӣ, Нурмуҳаммад Табаров, Мутеъулло Начмиддинов, Ибод Файзуллоев, Бахтиёр Муртазоев, Шодон Ҳаниф, Шоҳмузаффар Ёдгорӣ баъди бо шавқ мутолиа намудан ба хотири тақроран хондану омӯхтан аз саҳифаҳои рӯзномаҳои солҳои ҳафтадони асри гузаштаи мелодӣ бурида чамъ мекардам. Боре тасмим гирифтам, ки дар ин ганчинаи худ ҳисобу китоб гузаронам. Ва дидам, ки бештари он маводҳои гирдовардаи ман ба калами устод Мазҳабшо Муҳаббатшоев тааллуқ доранд. Бале, шодравон Мазҳабшо Муҳаббатшоев дар байни нухбагони журналистикаи муосири тоҷик сермахсултарини эшон ба шумор мерафтанд...

ПИРИ ДАСТГИР

Бахт ба рӯям хандиду дар даврони истиқлол муддате бо ин марди хирадманду дурандеш ҳамкор будам. Мазҳабшо Муҳаббатшоев он вақт дар ҳафтаномаи «Тоҷикистон» муфассири сиёсӣ буданд. Ман ҳам навиштаҳоямро дар ҳамин ҳафтанома чоп мекардам. Ҳарчанд расман муваззаф набуданд, ки дар бораи ҳусну кубҳи навиштаҳоям чизе бигӯянд, вале ў ин корро баробари диданам бо як дилгармиву меҳру муҳаббати зиёд мекарданд. Баъди ҳар як сӯҳбати он кас нирӯи тозаеро дар вучуди худ эҳсос мекардам. Як фикри тозае дар ман пайдо мешуд. Маҳз бо маслиҳати он кас соли 2001 силсилаи мақолаҳоям «Афғонистон захмест бар қисми башарият»-ро навиштам. Ин силсилаи мақолаҳо баъдан дар соли 2002 сазовори Ҷоизаи ба номи Абулқосим Лоҳутии Иттиҳодияи журналистони Тоҷикистон доништа шуд. Ва ман аз

Худованди бузург шукргузор ҳастам ва ифтихор дорам, ки ин мукофоти олии рӯзноманигории тоҷикро маҳз аз дасти ин Пири журналистикаи даврони Истиқлол гирифтаам. Барои чӣ Пири журналистикаи даврони Истиқлол? Барои он, ки аз байни журналистони насли калонсол ӯ беш аз дигарон менавишт. Бо вучуди бемории хеле вазнин ӯ менавишту менавишт. Оваҳ, чӣ гуна менавишт! Бархе аз ҳамсолони ӯ бо сабабҳои гуногун дар ин даврони хеле ҳассос ва барои миллат сарнавиштсоз аз майдони журналистика канорагирӣ карданд. Ва ё агар чизе ҳам менавиштанд он ҳам гоҳ-гоҳе. Вале ӯ дарк мекард, ки донишу таҷрибаи дар замони шӯравӣ андӯхтаи ӯ маҳз дар ҳамин даврони Истиқлол бояд мавриди истифодаи насли нави журналистони тоҷик қарор бигирад. Аз як тараф ӯ бо навиштаҳои мекӯшид ҳисси худшиносии миллатро боло бубарад, камбудии даврони гузаришро ифшо созад, роҳи хубтареро барои пешрафти ҷомеа нишон диҳад, аз тарафи дигар бо ибрати шахсиаш ӯ саъй менамуд, ки ҳамкасбони ҷавонаш дарки масъулиятшиносӣ кунанд, журналистикаи тоҷикро ба сатҳи болотар бароранд.

ЛАҲЗАҲОИ ШИРИН

ДАВОБАҲШИ БЕМОРИИ ҚАНД БУДАНД

Моҳи сентябри соли 2002 як гурӯҳ журналистони тоҷикро барои ширкат кардан дар таҷлили солгарди рӯзи ба шаҳодат расидани сипаҳсолори бемисли асри бист зиндаёд Аҳмадшоҳи Масъуд ба Кобул даъват карданд. Дар байни онҳо устод Мазҳабшоҳ Муҳаббатшоев низ буданд. Рӯзи сафар ҳам фаро расид, то парвози тайёра чанд соат беш намонда буд. Аъзои ҳайат ҳама чамъ шуда буданд, ба ҷуз устод Мазҳабшоҳ. Аз ман хоҳиш карданд, ки ба хонаашош занг бизанаму бифаҳмам, чӣ гап шудааст. Гӯшаки телефонро худи устод бардоштанд. Қазияро ба он кас гуфтаам. Бо як оҳанги узрхоҳона гуфтанд, ки бо сабаби беморӣ наметавонанд чунин сафари дур ва чандрӯза дошта бошанд. Исрор варзидам, ки ба он ҷое, ки ҳайат чамъ шудааст, ба он ҷо биёянд.

Баъди ним соат устод дар он чо ҳозир шуданд. Маълум шуд, ки устод ханӯз ҳам паспорти хориҷӣ надоштаанд. Дар ҳамин ҳол изҳор доштанд, ки дидани Афғонистон яке аз орзуҳои деринаи ӯ буд, вале афсӯс, ки бо ин ду сабаб он дигар ҳеҷ вақт амалӣ нахоҳад шуд. Инро гуфтанду лабонашонро чун одат ба ҳам фишурданд. Аз ин ҳолати устод чунин натиҷагирӣ шуд, ки майли он кас бештар ба рафтан аст, то мондан. Азбаски дар ҳарду ҷониб ҳам устод баробар маъруфият доштанд, дар фурсати кӯтоҳ тамоми асноди сафар таҳия гардид ва он кас бори аввал ва баъдан, мутаассифона, маълум шуд, ки бори охир ба Афғонистон сафар намуданд. Дар Афғонистон зиёиёни ин кишвар устодро хеле хуб мешинохтаанд. Чун дар чаласаи таҷлили ёдбуди шодравон номашро ба забон оварда ба минбар даъваташ карданд, толорро мавҷи қарсақ фаро гирифт. Устод асосан дар бораи маъруфияти Аҳмадшоҳи Масъуд дар Тоҷикистон ҳарф заданд. Ҳамин, ки гуфтанд: «дар Тоҷикистон тибқи як оmore рӯзҳои баъди ба шаҳодат расидани Аҳмадшоҳи Масъуд, қариб 90 дар сади аҳоли таваллудшударо Аҳмадшоҳ ё Масъуд ном мемонданд», толор ба по хесту наъраи такбир баланд шуд. Ашк дар чашмони ҳешу ақрабо ва наздикони Масъуд ҳалқа зад. Ин лаҳзаи суҳанронии устод аз тариқи чанд шабакаи телевизиони Кобул намоиш дода шуд. Устод дар ин ҳафт рӯзи сафар гули сари сабади маҳфилҳо буданд. Чунон хушҳолу болида буданд, ки ҳатто боре даст ба халтачаи доруҳояш набурданд. Худашон мегуфтанд, ки лаҳзаҳои ширине, ки ман дар Кобул ба сар бурдам, шояд болои бемории қанди ман фишор биёраду он ҷисми маро тарк намояд...

ВАСИЯТНОМАИ ПИР

Соли 2004 чанд муддате сардабири ҳафтаномаи «Наҷот» будам. Устод Мазҳабшо дар ин чо ҳам ба ман маслиҳатҳои муфид медоданд. Боре аз он кас хоҳиш кардам, ки барои «Наҷот» низ мақолае бинависанд. Ва устод навиштанд мақолаи «Андеша кун: фикрат тухм аст, ё ғилофаки холи?»-ро. Аввалин касе, ки ба ин мақола баҳо доданд, сиёсатмадори

шинохтаи тоҷик шодравон устод Саид Абдуллоҳи Нурӣ буданд. «Беҳтарин мақолае, ки дар ин чанд соли охир ман дар матбуоти тоҷик хондам, ҳамин мақолаи устод Мазҳабшоҳи Муҳаббатшоҳ буд. Чунин таҳлили амиқ ва ҳамзамон нозуки ваъи журналистикаи тоҷик ва муносибати мансабдорон ба онро бори аввал дучор омадам», гуфтанд устод Нурӣ

Воқеъан ҳамин мақола худи ҳамон сол дар як озмуни журналистони тоҷик, ки бо ибтикор ва дастгирии Маркази Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА) дар ҳамкорӣ бо Институти Ҷомеъаи Кушода-Бунёди Мадад (Фонди Сорос), Дафтари СММ оиди мусоидати бунёди сулҳ дар Тоҷикистон(UNTOP) ва Намояндагии тоҷикистони Донишкадаи инъикоси масъалаҳои ҷанг ва сулҳи бритониёӣ (IWPR) баргузор гардид, беҳтарин мақолаи сол доништа шуд.

Бори дигар ин мақоларо мутолиа мекунам, Хаёл мекунам, ки онро устод Мазҳабшоҳ дирӯз навиштаанд. Вале ҳайҳот, ин танҳо хаёл аст. Пай мебарам, ки ин танҳо як мақолаи оддӣ нест. Рисолати болотар аз ин дорад. Бале, васиятнома аст, васиятномаи Пири журналистони муосири тоҷик...

«Нигоҳ», 2007

МУНДАРИЧА

1. СУХАН ДОНИСТА ГҮ	3
2. ҲАНГОМА ЧИСТ? СУХАНИ РОСТРО ТАВҚИФ КАРДАНУ ИШТИБОҲРО БА «ОЗОДӢ» БАРОВАРДАН?	5
3. НИЗОӢ, ТЕРРОРИЗМ ВА РИСОЛАТИ РӢЗНОМАНИГОРОН	11
4. АБДУЛАЗИЗ АЛ – МАҲМУД: «КАДОМ ТЕЛЕВИЗИОН ҲАҚИҚАТНИГОРТАР АСТ? «АЛ – ҶАЗИРА» Ё СИ ЭН ЭН (CNN) ?»	16
5. ТЕРРОРИСТ ДИН ВА МИЛЛАТ НАДОРАД!	19
6. ДАР ӢЗБЕКИСТОН «ОИНА» - РО БАСТАНД. ЧАРО?	26
7. ҲОЛО АЗ 10 ЖУРНАЛИСТИ ТОҶИК 10 ВАЗИР НАМЕТАВОН СОХТ...	32
8. ИНӢКОСИ ФАӢОЛИЯТИ ҲУКУМАТ ДАР ВАСОИТИ АХБОРИ ОММА	38
9. ДАСТРАСӢ БА ИТТИЛООТ: МУШКИЛОТ ҲАСТ. РОҲИ ҲАЛ ЧӢ?	44
10. САҲМИ НАШРИЯҲОИ ҲНИТ ДАР РИВОҶИ ОШКОРБАӢНИӢ ВА ИШКИШОФИ МАТӢУОТИ ОЗОД ДАР ТОҶИКИСТОН	48
11. ПИРИ ЖУРНАЛИСТИКАИ МУОСИРИ ТОҶИК	56

Султони Ҳамад

Низоъ, терроризм ва рисолати рӯзноманигорон.

(Маҷмӯаи мақолаҳо)

Муҳаррири техникӣ: Носирова Гулнора

Саҳифабанд: Тетюев Максим

Ба чоп 15.10.07 имзо шуд

Андоза 60x48 1/16. Коғаз 80 гр./м

Чопи офсет. Адади нашр 200 нусха. Ройгон

Дар типографияи хурди Маркази матбуоти ҷумҳуриявӣ
ба табъ расидааст.

Тоҷикистон, Душанбе, кӯчаи Бехзод, 20/1

РОЙГОН

Sida

